

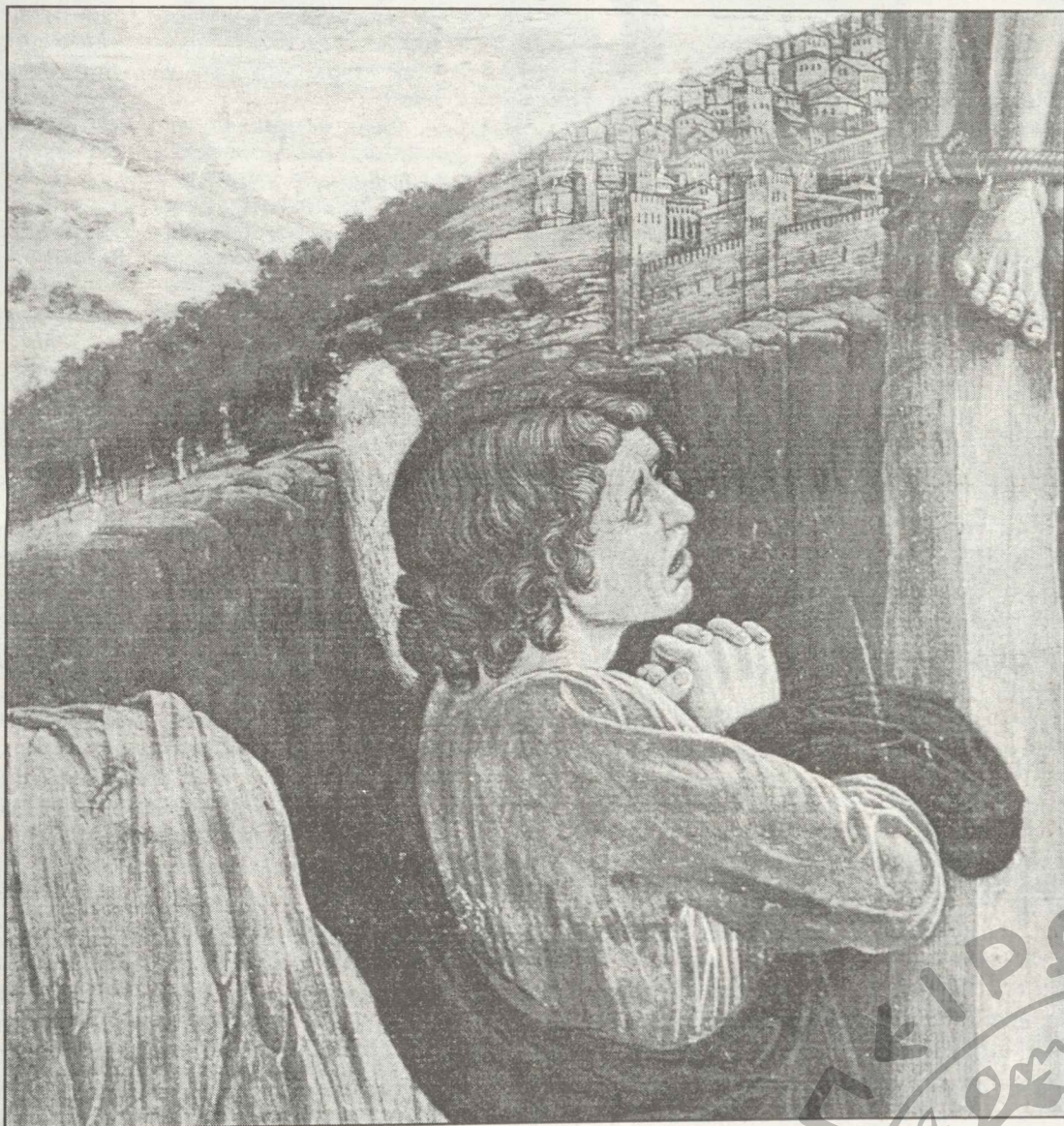
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 0651-74000 ΦΑΞ: 0651-79286

ΕΤΟΣ ΚΓ΄
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 288
ΑΠΡΙΛΙΟΣ
2002

«Ω γλυκύ μου Έαρ...»

Αυτός ο ψαλμός: «Ω γλυκύ μου έαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον που έδυσε το κάλλος» από τον Επιτάφιο Θρήνο, μαζί με τον άλλο: «Σήμερον κρεμάται επί ξύλου...» της Μεγάλης Πέμπης, είναι αυτοί που αγγίζουν περισσότερο κάθε ανθρώπινη ψυχή και συνείδηση, γιατί ακριβώς αγγίζουν ανθρώπινα βιώματα και καταστάσεις. Γιατί ποιος άνθρωπος στο σύντομο διάβα της ζωής του δεν θρήνησε κάποιο αγαπητό του πρόσωπο και δεν ένιωσε κάποτε τα

Αντρέα Μαντένια (1431-1506)

Απόσπασμα από τη Σταύρωση (Λούβρο)

καρφιά της Σταύρωσης στο σώμα του; Όταν δε ο θάνατος αφορά σε παιδιά και νέους ανθρώπους στην άνοιξη της ηλικίας (όπως και του Χριστού) τότε είναι σαν να πεθαίνει η άνοιξη του κόσμου.

Σήμερα εκεί στους Αγίους Τόπους επαναλαμβάνεται σε όλη του την αγριότητα το Θείο Δράμα για δυο ολόκληρους λαούς.

Πόσες μανάδες (Παλαιστίνιες ή Ισραηλινές), χαροκαμένες Παναγίες δεν μοιρολογούν εκεί τα «γλυκύτατά τους τέκνα» και πόσοι οι Εσταυρωμένοι; Ποιος Θεός θα βάλει το χέρι του τάχα;

Στο βάθος του πίνακα, ίσως, η Βηθλεέμ εκεί όπου σήμερα σταυρώνεται και ...ξανασταυρώνεται ο Χριστός και μαζί του η ανθρωπότητα. Έτσι που το «ΚΑΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ» να ηχεί λίγο παράταιρα, αλλά που γίνεται όσο ποτέ επί-

καιρη. Το περιοδικό μας τις ευχές του για ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ σε όλους και ξεχωριστά στους Ζαγορίσιους και τα χωριά μας, που τους περιμένουν, τις στέλνει με τους ωραίους στίχους του Σολωμού μας:

«Ανοίξετε αγκαλιές ειρηνοφόρες / μπροστά στους Αγίους και φιληθείτε / Φιληθείτε γλυκά χείλη με χείλη / πείτε «Χριστός Ανέστη» εχθροί και φίλοι»

«Ζ»

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ - ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Η Ι.Λ.Ε.Ζ. και «Το ΖΑΓΟΡΙ μας», διοργανώνει και φέτος τετραήμερη εκδρομή στην Πελοπόννησο. Το πρόγραμμα της εκδρομής:

2η μέρα (5/4): Σπηλιά Δυρρού-Γύθειο-Μυστράς-Σπάρτη (Διανυκτέρευση).
3η μέρα (6/5): Τρίπολη-Μυκήνες-Ναύπλιο. (Διανυκτέρευση στο Τολό).
4η μέρα (27/5): Επιστροφή στα Γιάννινα, μέσω Επιδαύρου.

Έξοδα συμμετοχής: 125 Ευρώ, κατ' άτομο με πρωινό.
— Δηλώσεις συμμετοχής στα τηλέφωνα του περιοδικού μας, 74.000 και 79.286, τις πρωινές ώρες και μέχρι την 10η Μαΐου. Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.

«Ανάθεμά σε ξενιτιά,
με τα φαρμάκια πώχεις...»
(Κρυστάλλης)

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

«Νόστος» διαχρονικός

Σταύρου Συκιώτη

Η μετανάστευση ή καλύτερα ξενιτεμός, όπως μας είναι πιο γνωστό το φαινόμενο της αποδημίας σε ξένους τόπους, δεν είναι τωρινό φαινόμενο, αλλά ήταν αρχαιότατο. (Βέβαια στις μέρες μας έχει πάρει διαστάσεις παγκόσμιας εμβέλει-ας).

Αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής κι ακόμα από αναγκα-στικές πολιτικοκοινωνικές αιτίες, ατομικά ή ομαδικά, ο άνθρωπος επιδιώκει να ορθοποδήσει στη ζωή, ατομικά ή οικογενειακά ή μέ-σα σε μια μικρή ή μεγαλύτερη κοι-νωνική ομάδα.

Στον τόπο που θα γεννηθεί ο άνθρωπος και ιδιαίτερα τα βιώμα-τα της παιδικής του ηλικίας, που καταγράφονται ζωηρά μέσα στο νου και την ψυχή του (Tabula rasa) αναπτύσσονται «ρίζωμα» στα σωθι-κά του γενέθλιου τόπου που τον κρατούν δέσμιο σ' αυτόν, ακόμα κι αν ανδρωθεί κι απομακρυνθεί. «Με-κρατούν οι ρίζες μου» λέμε κι **ακόμα «ξαναγυρίζω στις ρίζες μου» σαν απομακρυνθούμε.** Όμοια, σαν το δεντρί που φύτε-ρε σε μια γωνιά του τόπου μας, με-γάλα με και θέρειψε. Όσο κι αν προσπαθήσουμε να το ξεριζώσου-με δεν το καταφέρνουμε. Ακόμα κι αν το κόψουμε στη βάση του κορ-μού οι ρίζες του θα μείνουν στα «χώματα της γενέθλιας γης». Δεν ξεριζώνεται.

Παρόμοια και οι δικές μας ρί-ζες, οι ανθρώπινες, μεταφορικά, ριζώνουν στο χώμα του γενέθλιου τόπου, εισχωρών βαθιά, δυναμώ-νουν και δεν ξεριζώνονται. Το «**ρί-ζωμα**» αυτό **γεννιέται μέσα στην καρδιά μας, στο Είναι μας και γί-**

νεται κυρίαρχο, βασανιστικό **συναίσθημα σαν βρεθούμε μακριά του γενέθλιου τόπου μας.** Όσο πιο μεγάλο το μάκρος από την «πα-τρίδα» κι όσο πιο πολλές οι χρό-νους που μας κρατάει μακριά της, τόσο το συναίσθημα αυτό γίνεται έντονο, μόνιμο και βασανιστικό. **Είναι το συναίσθημα της Νο-σταλγίας.**

Οι ρίζες του συναισθή-ματος αυτού είναι μέσα στην ίδια μας τη φύση. Κι όχι μόνο δικό μας στοι-χείο. Κλασικό φαινόμενο, από τα πετούμενα, του χε-λιδονιού που γεννιέται στο γέισο κάποιου Ζαγορί-σιου σπιτιού και μετά το σουλατσάρισμα στην Αφρι-κή, στην περίοδο του δικού μας χειμώνα, επιστρέφοντας ξανακουρνιάζει στη «γενέθλια φωλιά» του, σε γνώριμο τόπο με γνώριμα πρόσωπα.

Παραστατική εικόνα και μεστό νόημα του συναισθήματος της νο-σταλγίας (Νόστου) μας δίνει, απ' τα πανάρχαια χρόνια, ο Όμηρος με τα έπη του. Από αυτά η Οδύσσεια διεκτραγωδεί την πολύχρονη τα-λαιπωρία κι επίμονη προσπάθεια του Οδυσσέα για να ζήσει το «**νό-στιμον ήμαρ**» δηλ. να ζήσει και να χαρεί τη μέρα της επιστροφής του στην πατρική Ιθάκη, μετά την κατά-ληψη της Τροίας. Τόσο, μάλιστα, συναισθηματικά φορτισμένος που προσδοκούσε έστω και μόνο κα-πνικό να δει να ανεβαίνει απ' την κα-

νοτόχο του πατρικού του σπιτι-ού. [...**αυτά, ο Οδυσσεύς, ιέμε-νος και καπνών αποθνήσκοντα νοήσαι ης γαίης, θανέειν ιμέρε-ται...** Ραφ. Α' 57-59].

Για την ξενιτιά και τους καϊ-μούς της έχω ξαναγράψει. («Ζ» φύλ. 152/90, 186/93, 188/93). Είναι παραδοσιακά γνωστός ο ξενι-τεμός στο Ζαγόρι μας. Ωστό-σο οι δικοί μας Αριστινοί στην Αυστραλία, τότε-πό-τε μου δίνουν ερεθίσματα να επανέρχομαι. Είναι, άλλωστε, το θέμα ...ωκε-ανός, που δεν έχει τελει-ωμό!

Από το γράμμα της αγαπητής μας Μαρίκας Π. μεταφέρω μια παράγρα-φο: «**...Εγώ σαν στην ξενι-τιά: περνάει ο καιρός με μο-νοντία και μοναξιά [σ.σ. τα παιδιά της είναι μεγάλα]. Ευτυ-χώς έχω μεγάλη αυλή και πολλά λουλούδια και περνάνε οι μέρες μου. Κάθε μήν απολαύω την εφημερίδα (σ.σ. το «Ζ» μας, αυτό το περισσότερο της ξενιτιάς) με κά-νει να νοσταλγώ και πιο πολύ το χωριό και όλους σας. Πόσο θα ήθελα να έρθω να σας δω και να κουβεντιάσουμε και να μην στα-ματάμε...**».

Λόγια παιδικά απ' της ψυχής τα τρίαβθα. Γιατί πάθος βασανι-στικό είναι ο «Νόστος» του Οδυσ-σεύ. Δεν είναι...φιλολογική έκφρα-ση...

«Ανάθεμά σε ξενιτιά
με τα φαρμάκια πώχεις...»
(Κρυστάλλης)

μ' όσα καλά κι αν έχεις»
(Δίστ. Δημοτικό)

Ρημαγμένος ο τόπος μας μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Με την απελευθέρωση, χιλιάδες οι Έλληνες αναζητήσαν καλύτερη τύχη. Δημιουργήθηκε μεταναστευ-τικό ρεύμα (Γερμανία, Αυστραλία κλπ.). Τη Μαρίκα, με τους γονείς της και τ' αδελφά της, το αέρι ού-ριο τους πήγε στη μακρινή Αυσ-τραλία. Καινούριος τόπος, και-νούριος κόσμος, καινούρια ζωή... **Μετά τη μέρα αυτή η ζωή ξετυλί-γεται, μεγαλώνει, συνδέεται, εξοικειώνεται, δημιουργεί και ...νοσταλγεί.**

Άντε τώρα να θυμίσεις την πα-λιά ρήση: «**Όπου γης και Πατρίς.**». Το **συναίσθημα όταν είναι η-γαίο, όταν γίνεται πάθος, διαγρά-φει την ψυχρή λογική.** «**Μια γωνιά γνωρίζω αγαπημένη, που τον κόσμο έχω πρωτοδεί, που ζωή έχω ζήσει ευτυχισμένη, πια γωνιά μικρούλα, αγαπημένη, που ζήσα μικρό κι αθώο παιδί.**»

Εξέρω μια μικρή γωνιά του κόσμου, που όπου αλλού στα ξένα κι αν βρε-θώ, πάντα μαγικά τη βλέπω εμπρός μου, μια μικρή, γλυκεία φωνή του κό-σμου, που με δάκρυα πάντα την ποθώ. (Απ' το «Τραγούδι του ξενιτεμέ-νου» του Νικ. Ι. Χατζηδόκη)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στη Μαρίκα Π. μετέ-φερα προσωπική πρόσκληση να επισκεφτεί, εφόσον είναι μπορετό, την Ελλάδα, την Αρίστη και τον κό-σμο της. Θα είναι φιλοξενομένη μου για όσο χρόνο θα έχει στη διά-θεσή της. **Είναι μια προσφορά Αγάπης.**

Ο όλος πίνακας δεν περιορίζεται στα παραπά-νω. Αυτά είναι το πρώτο πλάνο της εικόνας. Πιο πίσω φαντάζει το Καστράκι, στητό, από-κρημνο, σκουρόχρωμο, να υποβαστάζει το ιστορικό του φορτίο. Προσπτικά από Αρίστη, ο Άγιος Μηνάς φαίνεται να ακουμπάει στις πα-ρυφές του Καστρακιού και πιο βόρεια, δεξιό-τερα να φαντάζουν εντυπωσιακά το απόκρημ-νο κοκκινωπά βράχια της δεύτερης χαρά-δρας του Βοϊδομάτη, στην περιοχή της πα-λιάς Κλειδωνιάς. Με τη δική τους αισθητική έκφραση τα βράχια αυτά, αγέρωχα κι αναλ-οιώτα, με «συμπυκνωμένη γνώση» μακραίνω-να χρόνου, μας οδηγούν στις πηγές της πρω-τοζωής.

Το βλέμμα του ματιού όταν αφήνεται ανεμπό-διστο δεν έχει τελειωμό. Στο φόντο του πίνα-κα, έτσι όπως ξανοιγείται στα βόρεια της κοι-λάδας του Βοϊδομάτη, σαν κανάλι — το μόνο άνοιγμα της κοιλάδας — διαγράφεται το το-ξωτό βουνό του Λεσκοβικίου και της περιοχής του στην Αλβανία. Ένας φυσικός πίνakas, με πολλά εικαστικά στοιχεία, που αξίζει όχι μόνο να τον αποθαυμάζει κανείς αλλά και το ενδια-φέρον του να εκδηλώνει.

Αϊ-Μηνά, τούτη τη στιγμή, αναθυμάμαι το τρα-γούδι με το κουνελάκι κι ανενδοίαστα λέω πως: «**...είσαι μια Ζωγραφιά.**».

Ο Άγιος Γεώργιος στη λαϊκή λατρεία

Ο Αη-Γιώργης ο καβαλάρης και λεβε-νής άγιος, όπως τον απεικονίζει η βυζαν-τινή αγιογραφία είναι ιδιαίτερα αγαπη-τός στο λαό μας. Δεν υπάρχει σχεδόν χω-ριό στην πατρίδα μας, που να μην έχει εκ-κλησία αφιερωμένη στη χάρη Του και πά-ρα πολλοί πιστοί φέρουν το όνομά Του.

του Σάββα Θεοδώρου

Ένα πλήθος εξεκλησία κατάσπαρτα στην ελληνική ύπαιθρο αλλά και περικα-λεις νοοί σε πόλεις και χωριά επ' ονόματι του Αγίου Γεωργίου δείγμα είναι τρανό της λατρείας του λαού μας προς τον Άγιο, όπου κάθε χρόνο στη γιορτή Του, γίνονται καταπληκτικές θρησκευτικές ακολουθίες και παύλα λαϊκά γλέντια.

Πολυάριθμα επίσης χωριά και τόποι στη χώρα μας, πήραν το όνομα του Αγίου Γεωργίου.

Είναι ο προστάτης των φτωχών και υπερασπιστής των αδυνάτων. Η εικόνα του κοσμεί τις σημαίες και τα λάβαρα του στρατού μας και θεωρείται πρωτοστράτη-γος και μέγας στρατηλάτης.

Στα δημοτικά μας τραγούδια ο Αη-Γιώργης είναι ο γενναίος ήρωας ο καβαλ-λάρης του γνωστού θρύλου, που σκοτώ-νει με το κοντάρι του το δράκο, φύλακα της πηγής του νερού της πολιτείας και ελευθερώνει τη βασιλοπούλα, που την εί-χαν προσφέρει βορά στο θεοίο για ν' αφή-σο το νερό να τρέξει.

«Όμορφος και χρυσοκαβαλλάρης αρματωμένος με σπαθί και με χρυσό κοντάρι,

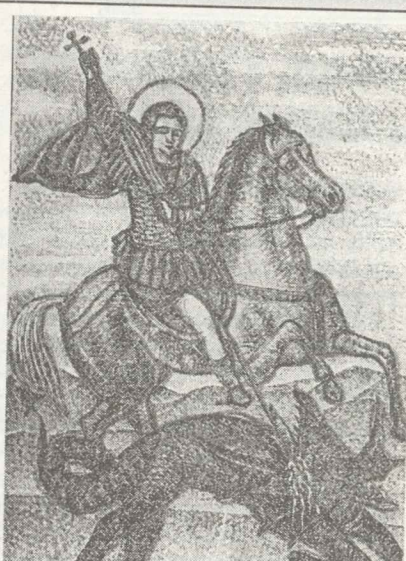
εσκότωσε ένα θεοίο, το δράκο το με-γάλο, που 'ταν μέσα στον τόπο μας σ' ένα βαθύ πηγάδι και ανθρώπους το ταΐζανε κάθε πουρ-νό και βρόδυ».

Και άλλοι θρύλοι και θαύματα αποδί-δονται στον Άγιο Γεώργιο για απελευθέρ-ωση αιχμαλώτων μικρών παιδιών και άλ-λων χριστιανών από τους Αγαρηνούς και ειδωλολάτρες ώστε δίκαια αποκαλείται στο απολυτικό Του «**ως των αιχμαλώτων Ελευθερωτής.**».

Ακόμη αποδίδονται σ' αυτόν θαυμα-τουργικές ιδιότητες και θεωρείται ο κατ' εξοχήν άγιος προστάτης των κοπαδιών και λατρεύεται ιδιαίτερα από τους κτηνο-τρόφους. Παλιότερα την ημέρα της γιορ-τής Του, οι κτηνοτρόφοι αφιέρωναν στο ναό, που είναι στη μνήμη Του, τα δέρματα από τα αρνιά ή τα κατσίκια, που έσφαζαν την παραμονή της γιορτής και τα χρήματα από την πώλησή τους στη συνέχεια, πη-γαναν για την ενίσχυση του ταμείου της εκκλησίας. Στο χωριό μας, που έχουμε εξεκληρίσει του Αη-Γιώργη το εθίμο αυτό συνεχίζουν ως τα τελευταία χρόνια και σταμάτησε στις μέρες μας ύστερα και από την καθετή πτώση της τιμής των δερμά-των.

Παραμένει ακόμα έντονα χαραγμένη στη μνήμη μου η εικόνα από τα κρεμασμέ-να δέρματα στον τοίχο του Περιβόλου τ' Αη-Γιώργη, ενώ λίγο παραπέρα γίνονταν η καθεμερινή ακολουθία του αγιασμού και μοσχοβούλουσιν την ώρα εκείνη τα κρίνα κι οι «**ασχαλομάνες.**».

Η γιορτή του Αγίου Γεωργίου, όταν η 23 Απριλίου πέφτει στην περίοδο της Σα-ρακοστής, μεταπίπτει για τη δεύτερη μέ-ρα του Πάσχα καθώς ολοκληρή η ακολου-θία της εορτής είναι αναστάσιμη. Μαζί με την εβδομάδα της Διακαινησίμου και τις άλλες γιορτές ως την Πεντηκοστή μετέχει στον κύκλο των εθίμων του Πάσχα. Πολλά τοπάρια του Αγίου σε υπέροχο ύψος και μέλος αναφέρονταν σ' αυτήν ακριβώς τη συγκέντρωση της ανάστασης του Χριστού με την εορτή του Αγίου Γεωργίου. «**Δεύτε**

Φωτοαντίγραφο από παλαιότυπο βιβλίο «Οι βίοι των Αγίων» έτους 1896

την πανέορτον, φαιδράν, ένδοξον, ανά-στασιν πάντες πανηγυρίσαντες, πάλιν εορτάσωμεν φαιδράν πανήγυριν Γεωρ-γίου του μάρτυρος...». Το ίδιο παρατη-ρούμε και στο υπέροχο εξαποστελλάριο της εορτής: «**Εαρ ημίν εξέλαψεν η λα-μπρά του δεσπότης και θεία εξανάστα-σις, προς ουράνιον Πάσχα εκ γης ημάς παραπέμψαν**» ταύτη δε συνεκλόμενι του πανενδόξου μάρτυρος Γεωργίου η μνή-μη η φωταυγής...».

Και στο δοξαστικό του Αγίου πάλι επα-ναλαμβάνεται κατά τρόπο μεγαλοπρεπή. «**Ανέτειλε το έαρ, δεύτε ευαχρηθώμεν**» εξέλαψεν η ανάστασις Χριστού, δεύτε ευφρανθώμεν η του αθλοφόρου μνήμη τους πιστούς φαιδρύνουσα ανεδείχθη διό, φιλέορτοι, δεύτε μυστικώς αυτήν πανηγυρίσωμεν...».

Και εδώ αξίζει να σημειώσουμε ιδιαι-τερα, πως ο Άγιος Γεώργιος υμνήθηκε τό-σο πολύ, όσο κανένας άλλος άγιος της Εκκλησίας μας. Μεγάλοι υμνογράφοι και ποιητές έγραψαν υπέροχους ύμνους και εγκώμια για τον άγιο Γεώργιο, όπως ο Ανδρέας ο Κρήτης, Ρωμανός ο Μελωδός, Ιωσήφ ο υμνογράφος, ο Φιλόθεος Πα-τριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Νικόδη-μος ο Αγιορείτης και άλλοι, και που φανε-ρώνει ακριβώς τη μεγάλη αξία και τιμή που αποδίδει η Εκκλησία μας προς το πρόσω-πο του Αγίου Γεωργίου. Πολύ συνετέλεσε σ' αυτό και το ό,τι ο Άγιος Γεώργιος υπήρ-ξε ανώτατος αξιωματικός στο Ρωμαϊκό στρατό, διακρίθηκε για τη γενναϊότητα Του αλλά και για τη γενναϊότητα συμπεριφο-ράς Του προς τους αιχμαλώτους, ειδικό-της και φιλευσπλαχνος, πρότυπο καλού στρατιώτη, ένας πραγματικά λεβέντης, όπως τον θέλει ο λαός μας. Η αγέρωχη επίσης στάση Του στις απειλές του αυτο-κράτορος Διοκλητιανού ν' απαρνηθεί την πίστη του στο Χριστό, τον έκαναν ακόμα περισσότερο λαοφιλή.

Και είναι ίσως η μοναδική περίπτωση της μεγαλειότητος γιορτής της Χριστιανοσύ-νης το Πάσχα.

Η χάρη Του ως βοηθήσει κι εμάς όλους να γιορτάσουμε κι αυτή τη χρονιά τη μνήμη του μαζί με τη ζωηφόρο Ανάστα-ση μέσα σ' ένα κλίμα χαράς και ευφροσύ-νης.

«**Άγιε μου Γιώργη, αφέντη μου κι αφέντη καβαλλάρη, αρματωμένος με σπαθί και με χρυσό κοντάρι, άγγελος είσαι στη θωριά κι άγιος στη θεότη, παρακαλώ, βοήθει μου, άγιε στρατιώτη...**»

(Δημοτικό)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟ ΜΗΝΥΜΑ

του συνταξ. δασκάλου
Γεωργίου Θεοδ. Μπούρη

Το Πάσχα πλησιάζει και όπως πά-ντα, ο ρυθμός της ζωής προσαρμόζει πανηγυρικό χαρακτήρα.

Έτσι, με τη γλυκιά προσμονή των άγιων αυτών ημερών και σύμφωνα με τα ήθη και τα έθιμά μας, την πρώτη θέση στο εορταστικό πρόγραμμα κατέχουν οι χίλιες δυο προετοιμασίες, που αφο-ρούν την καθαριότητα, την αγορά ανοι-ξιάτικων και μοντέρνων ειδών ενδυμα-σίας, την έγκαιρη προμήθεια και ανταλ-λαγή ακριβών δώρων, την αναβίωση κά-θε παλιάς συνήθειας, που συνδέεται με

στούμε και την άσχημη πλευρά της ζω-ής, που έχει να κάνει με τον ανθρώπινο πόνο και τη δυστυχία. Να φέρουμε στη μνήμη μας τα εκατομμύρια των συναν-θρώπων μας που λιμοκτονούν και σε ορισμένες περιπτώσεις σφαγιάζονται ανηλεώς, μπροστά στα άπωνα και αδιά-φορα βλέμματα των ισχυρών, γιατί αγω-

τη Σταύρωση, την Καθήλωση, την Ανά-σταση του Κυρίου, μέσα και έξω από τον χώρο της Εκκλησίας.

Το γιορταστικό αυτό γεγονός πρό-κειται να συνεπάρεται κάθε ανθρώπινη ψυχή. Θα επηρεάσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους αποδέχτες κυρίως συντοπίτες μας, από την ώρα που θα εγκαταλείψουν την πόλη, μέχρι που θα φτάσουν στη γενέτειρά γη, όπου με τα συγγενικά τους πρόσωπα θα βρεθούν σε πελάγη ευτυχίας και θα γιορτάσουν τις άγιες αυτές ημέρες του Πάσχα.

Στιγμές ανεπανάληπτες! Εξαιρετι-κού ενδιαφέροντος θα'λεγε κανείς, αφού μας δίνεται η μοναδική ευκαιρία να ζήσουμε για μια ακόμη φορά και να αναπολήσουμε τα περασμένα. Να εκδη-λώσουμε το ιερό, προς την ιδιαίτερα μας πατρίδα καθήκον. Να προσεγγί-σουμε, όσο πιο έντονα γίνεται, το μεγα-λείο της Αναστάσιμης χαράς, να εν-στερνισθούμε τα υπέροχα μηνύματα της Χριστιανοσύνης.

Σ' αυτό το γιορτάσιμο ξεφάντωμα, πιο εύκολα διστάσεται κανείς, πως στα ενδόμυχα του αναδύεται με περιερ-γη εναρμόνιση των επιγειαυγών, με τα πνευματικά εκείνα εκρήγματα, που σηματοδοτούν την παρουσία του Κυρί-ου και προκαλούν, στον ευαισθητοποι-ημένο και στοχαστικό άνθρωπο, το πα-ραλήρημα της ψυχής...

Κάτω από μια τέτοια συναισθημα-τική φόρτιση, είναι φυσικό αλλά και επι-βεβλημένο, να ξεφύγουμε από τα εντε-λώς υλιστικά και αλώσιμα. Να αναλογι-

νίζονται για το αναφαίρετο δικαίωμα της ελευθερίας.

Αν δεν είναι Ρωμαίοι αυτοί οι άνθρω-ποι, αν δεν μιλούν την ίδια γλώσσα με μας, κι αν ακόμη δεν πιστεύουν τον ίδιο Θεό, τι σημασία έχει; Ανήκουν αναίτιμιστα στο ίδιο θαύμα της δημι-ουργίας του κόσμου, είναι αδελφία μας, που αγωνίζονται για το δίκαιο.

Είναι οι άνθρωποι που σταυρώνο-νται καθημερινά, πάνω στον σύγχρονο Γολγοθά της ανθρωπότητας και γίνο-νται εύκολη λεία της αλαζονείας που μας διακατέχει, της ωμής παραβίασης και κατάργησης του όρκου, που σχετί-ζεται με την αξιοπρέπεια.

Έλεος ήπιον! Κάτω από το περισ-τέμμα η το υπέρημά μας...

Τουλάχιστον τις άγιες αυτές ημέ-ρες, ας φέρουμε ενώπιόν της αγάπης μας, τη γνώση σε όλους μας Ευαγγε-λική ρήση, που μας προκαλεί το συναι-σθηματικό ενοχή, απέναντι στον αδι-ναμο σιανάνθρωπο μας, κι αν είναι δυνα-τόν, ας συνετιστούμε.

«...Επειδήνα γαρ και ουκ εδωκάτε μοι φαγίν...

Εδωξάμε και ουκ εποίησάτε μοι...».

Καιρός να ξεφύγουμε κάποτε από τα περιορισμένα πλαίσια της υλιστικής ζωής που διηγούμε, αν θέλουμε να αισθανθούμε εντονότερα το βαθύτερο νόημα της Αναστάσιμης χαράς. Να εξι-λεσθούμε με τη συνείδησή μας... Να αποδώσουμε, σαν άνθρωποι του συμβι-βασμού και της αγάπης, ό,τι οφείλουμε στον πλησίον.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Άγιος Μηνάς Δυτ. Ζαγορίου

Σταύρου Συκιώτη

Αυτήν την εποχή του Απριλίου που η Άνοιξη, έστω και περιορισμένα ακόμα, έχει αλλάξει το χειμερινό σκηνικό της περιοχής μας — αναφέ-ρομαι στην κοιλάδα του Βοϊδομάτη — ο Άγιος Μηνάς, το χωριουδάκι που είναι στα βορινά της κοιλάδας, είναι καθημερινή οπτική πρό-κληση για μένα: «**κάρφος εις τους οφθαλμούς μου.**».

Ο πάνω-Μαχαλάς της Αρίστης, στην περίο-πη θέση που βρίσκεται, έχει τη δυνατότητα και το προνόμιο να ελέγχει οπτικά όλο το χώ-ρο της κοιλάδας και να αποθαυμάζει τη σκη-νογραφική ροή που διαμορφώνεται όχι μόνο εποχικά αλλά και στη διάρκεια της μέρας, ανά-λογα με τα καιρικά φαινόμενα και τη διαδρομή του ήλιου.

Αυτήν την εποχή και κάθε Άνοιξη ο Άγιος Μη-νάς γίνεται ένας φυσικός πολύχρωμος πίνα-κας. Σε σχέση με τον υπόλοιπο χώρο της κοι-λάδας, που καλύπτεται από δασωμένες σκου-ρόχρωμες πλαγιές και χαραδρώσεις παρά το πράσινο που υπάρχει κατά περιοχές, η πλε-

ρά του Αγ. Μηνά, έτσι όπως φαντάζει φωτεινή, γίνεται μαγνήτης που έλκει το μάτι και σκλα-βώνει τη ματιά του. Όμοια σαν το αδύναμο έντομο που τυφλωμένο από 'να ηλεκτρικό λα-μπήτρα της νύχτας βολοδέρνει μάτια να ν' απα-γκιστρωθεί από το φωτεινό του μαγνήτη.

Στην καρδιά μίς ήμερης πλαγιάς, «κατάφα-τα» της Αρίστης, στέκουν αραδιασμένα τα λι-γοστά σπιτάκια του χωριού. Με τους άσπρους τοίχους τους και τις κεραμιδένιες κόκκινες στέγες του γίνονται φιοριτούρα στην φουντωμένη καταπράσινη πλαγιά του. Το άσπρο και το κόκκινο των σπιτιών φαντάζουν στο ζωηρό πράσινο της πλαγιάς. Τα «γρασί-δια» της πλαγιάς που ξεκινάν από τις άκρες του σπιτιών, έτσι όπως μένουν ακαλλιέργητα, φρόντισε η Άνοιξη να τα σκεπάσει με πλούσιο, ανοιχτόχρωμο πράσινο. Βιγλάτορας ο «Μεγα-δέντρος, η κορυφή του μικρού λόφου που ακουμπάει το χωριό, με μοναδική και «αναπε-πταμένη» θέα σ' όλο το χώρο της κοιλάδας και βόρεια ως το εσωτερικό της Αλβανίας.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ

Μηλιωτάδες, Τρίστενο, Γρεβενίτι, Φλαμπουράρι, Ελατοχώρι

την κτηνοτροφία. Χαιρετώ και φεύγω. Σε λίγο το επιβλητικό πετρόχτιστο μονότοξο γεφύρι του Καμπέρ Αγά στο Ζαγορίσιο ποτάμι, που καθαυφύεται κάτω στη μεγάλη οβίδα. Άνοιγμα του τόξου 18 μ. και ύψος μόνο 5 μ. Μου έρχεται στο νου αυτό που είπε η κυρά Μαρία: «Τώχουν βρωμίσει το ποτάμι. Με σκουπίδια και άλλες ακαθαρσίες». Το γνωστό δυστυχώς πρόβλημα στους δρόμους με απορρίμματα, στα ρέματα, παντού.

ΜΗΛΙΩΤΑΔΕΣ, υψόμ. 540 μ., χλμ. 30

Μια βιαστική φωτογραφία το γεφύρι και σε ένα χλμ. οι Μηλιωτάδες. Η πρωτεύουσα του Ανατολικού Ζα-

Γέφυρα Καμπέρ-Αγά

Χειμερινό το τοπίο! Γυμνά τα κλαδιά των φυλλοβόλων, που καταπίεζαν ό,τι είχε τοίλησει να φυτρώσει στη σκιά τους. Ζωηρά με ανοικτό πράσινο χρώμα τα κέδρα, ο υπόροφος, αντικρίζουν τώρα ελεύθερα τον ήλιο.

Αγροικίες με ξεπαγιασμένα λουλούδια στα μπαλκόνια. Στα τρία χλμ. μέχρι την Ποταμιά το ίδιο χειμωνιάτικο τοπίο. Μόνο ένα ηλικιωμένο ζευγάρι ετοιμάζεται να ρίξει λίπασμα στο χορτολείβαδο. Τους καλημερίζω και ρωτώ τι κάνουν. Λέμε μη βρέξει, απαντά η κυρά και το τριφύλλι θέλει λίπασμα. Το νερό! Οι βροχές που και φέτος ήταν λιγοστές στη Β.Δ. Ελλάδα... Εκεί κάπου απέναντι από το ποτάμι και το «Κουλούρι», που ξεχωρίζει για την επιμελημένη καλλιέργεια από καλούς νοικοκυραίους. Ένας καλός μου φίλος και νοικοκύρης εκεί, ο Χρήστος Κυριάκος.

Προχωρώ και ύστερα από μια βαθιά χαράδρα, ανοιχτό μέρος. Χωραφίες από τις δυο πλευρές του δρόμου και μπροστά μου σε λίγο το χάνι του Καμπέρ αγά. Η πόρτα στο παραδοσιακό καφενεδάκι ανοιχτή κι ο Τζίκας, όπως πάντα χαμογελαστός και καλοδιάθετος. Σε λίγο κι η κυρά Μαρία. Χαιρετούρες και καλωσόρια. Εξακολουθούν ακόμη να ασχολούνται λίγο με τη γεωργία, λίγο με

γοριού. Θυμάμαι που είχα γράψει και στο προηγούμενο οδοιπορικό: Ένας αναπτυσσόμενος οικισμός, ένα καινούριο Ζαγοροχώρι, ανάμεσα στο Ζαγορίτικο και το Βάρδα ποτάμι, στο έμπα και στο έβγα του Ανατολικού Ζαγοριού.

Ισόγειο νεόκτιστο Δημαρχείο. Νεόκτιστη εκκλησία του Αγίου Αθανασίου και η παλιά της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Νηπιαγωγείο, Δημ. Σχολείο και Γυμνάσιο με πλήρη εξοπλισμό εποπτικών μέσων και διδασκαλία και ξένης γλώσσας (Γαλλικά). Πυροσβεστικό κλιμάκιο με δυο οχήματα και 16 άνδρες. Πάντοτε σε επιφυλακή. Η πρόληψη! Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης των πυρκαϊών.

Στο Δημαρχείο 10 υπάλληλοι μαζί με τους πρώην κοινοτικούς Γραμματείς των χωριών, τώρα στην έδρα του Δήμου. Οι περισσότεροι γνωστοί από πρόνια. Με καλωσορίζουν και με ρωτούν για καφέ. Πρόθυμοι να μου δώσουν πληροφορίες. Ο Δήμαρχος κ. Σωτ. Σπυριδάκης, γνωστός μου βέβαια, δεν είχε έρθει ακόμη. Κάποια υπηρεσιακή απασχόληση. Ευχαριστώ για την καλοσύνη και την καλή τους διάθεση και φεύγω.

Φιλική και καλοπράξετη και η συζήτησή μας με τον Δήμαρχο κ. Σπυριδάκη, ύστερα από λίγες μέρες.

Γνώστης των τοπικών προβλημάτων, αφού και ο ίδιος κατάγεται και έχει σπίτι στο Μακρίνο, προσπαθεί και αγωνίζεται να επιτύχει το καλύτερο για την περιοχή του Δήμου του.

Με εισήγησή του πέτυχε να μετονομασθεί ο κόμβος Αράχθου της Εγνατίας οδού σε κόμβο «ΖΑΓΟΡΙΟΥ» και δρομολογείται η σύνδεσή του με την 41η επαρχιακή οδό και το υπόλοιπο Ζαγόρι.

Σπουδαίο θέμα που εισήγήθηκε και μάλλον υιοθετήθηκε είναι η κατάργηση του Φόρου Δημοσίου από τα μισθώματα των κοινοτικών δασών.

Πέτυχε την ένταξη του Δήμου στα ολοκληρωμένα προγράμματα του Υπουργείου Γεωργίας του Γ.Κ.Π.Σ. Σε όλα τα Δ.Δ. έγιναν περιφράξεις και δημιουργήθηκαν οι κατάλληλοι χώροι για τα απορρίμματα. Επίσης συνεχίζεται η κάλυψη με χώμα σε μερικές θέσεις που κινδύνευαν να γίνουν εστίες ρύπανσης και μόλυνσης του περιβάλλοντος. Αυτό βέβαια μέχρις ότου γίνει οριστική διευθέτηση του θέματος με ΧΥΤΑ για όλη την περιοχή των όμορων Δήμων μέχρι και του Μετσόβου. Έχει γίνει εισήγηση και ευελπιστεί στην επιστροφή των εκτάσεων κοινοτικών δασών, που είχαν περικοπεί υπέρ του Δημοσίου.

Όπως είναι γνωστό ακόμη, τα χωριά του Ανατολικού Ζαγοριού που είχαν πυρποληθεί από τους Γερμανούς το 1943, έχουν κηρυχθεί σε «Μαρτυρικά». Μια πληροφορία, που αν όχι με εξέπληξε, οπωσδήποτε με ξάφνιασε, είναι ότι κατά τον κ. Σπυριδάκη στην περιοχή του Ανατολικού Ζαγοριού υπάρχουν 85 πετρόχτιστα γεφύρια και γεφυράκια. Επίσης υπάρχουν 43 υδρόμυλοι, αρκετοί σε ερείπια, ενώ σε λειτουργία είναι μόνο ο υδρόμυλος Τρίστενου (κάθε Τρίτη).

Στους Μηλιωτάδες σχηματίζει κανένας την εντύπωση ότι ο οικισμός είναι εργοτάξιο. Μην/τα στις παρυφές των δρόμων, εσκαφές θεμελιών, τοιχοποιίες, καινούργια στίπια, 2 ταβερνοκαφενεία, Μίνι μάρκετ, καφενείο, Ξυλοπριστηρίο, 2 αποθήκες καυσόξυλων, βιοτεχνία επίπλων, μάνδρα οικοδ. υλικών και καλλιερημένα κηπάρια.

Οι μόνιμοι κάτοικοι γύρω στους 100. Θα συμπληρώσω ότι στους Μηλιωτάδες λειτουργεί Δασικός Σταθμός και Αγροτικό Κτηνιατρείο. Ακόμη λειτουργεί δραστήριος Πολιτιστικός Σύλλογος με σημαντικό και πλούσιο έργο. Ο Σύλλογος διατηρεί και χορευτικό τμήμα Παραδοσιακών χορών. Ακόμη εκδίδει τοπική εφημερίδα «Ο ΠΑΛΜΟΣ ΤΩΝ ΜΗΛΙΩΤΑΔΩΝ» με ενδιαφέρον τοπικό περιεχόμενο. Καθώς συνεχίζει το οδοιπορικό μου και φεύγω από τους Μηλιωτάδες, με προβληματίζει και πάλι ο δρόμος. Ναι, μπορεί να έχει ασφαλτοστρωθεί κάπως, αλλά είναι στενός με αλληπαλά κλειστές στροφές χωρίς ορατότητα. Οι εξελίξεις, τα μεγάλα αυτοκίνητα, οι ιταλικές, οι βιαστικές

γυαλιστρές έχουν ξεπεράσει αυτής της κατηγορίας τους δρόμους και γι' αυτό χρειάζεται προσοχή, μικρές ταχύτητες και υπομονή.

Σε λίγο φθάνω στην Τσίπιανη. Είναι ένας μικρός οικισμός του Γρεβενιτίου, όπου αρκετοί κάτοικοι έχουν κτήματα. Κληματαριές, αμπέλια και δενδροκαλλιέργεια με παραγωγή γνήσιων προϊόντων. Κάποιοι διατηρεί και μερικές κυψέλες. Ο φίλος μου ο Οδυσσεύς (Σούλης), εργατικός και δραστήριος, εξακολουθεί να καλλιεργεί το αμπέλι του και μικρό κτήμα με κηπευτικά και δενδροκαλλιέργεια. Από τον οικισμό αυτόν πήρε το όνομά του το γεφύρι της Τσίπιανης, που βρίσκεται σε λίγο μπροστά μας.

Ένα επιβλητικό πέτρινο γεφύρι σε πολύ μικρή απόσταση από την καινούργια γέφυρα του αυτοκινητόδρομου, που το κρύβει και μειώνει την εικόνα του.

Έχει συνολικό μήκος 60 περίπου μέτρων. Με μεγάλο οξυκόρφο τόξο ανοίγματος 27 μ. και ύψος 14 μ. γεφυρώνει τον ποταμό Βάρδα.

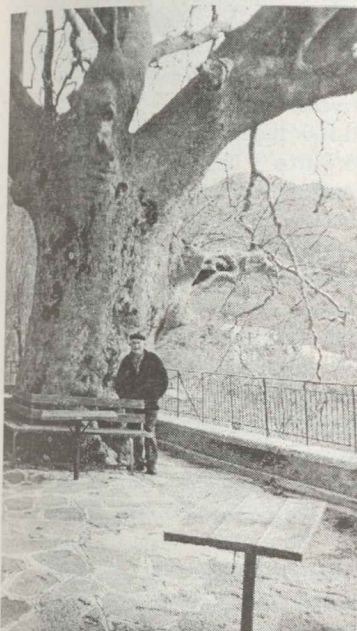
Άλλα τρία τόξα στη βορεινή πλευρά με μικρότερα ανοίγματα και διαφορετικά ύψη κάνουν ομαλή την κλίση του καταστρώματος για το πέρασμα του γεφυριού. Το γεφύρι αυτό κτίστηκε το 1875 με δαπάνη 1040 τουρκικών λιρών, που διέθεσαν ο Αναστάσιος Πασπαλιάρης από το Τρίστενο και κάτοικοι του Γρεβενιτίου. Οι κάτοικοι του Τρίστενου το λένε και γεφύρι του Πασπαλιάρη.

Μετά το γεφύρι της Τσίπιανης ο δρόμος διακλαδίζεται. Αριστερά οδηγεί στα χωριά Δόλιανη, Καστανώνα, Μακρίνο και δεξιά προς Τρίστενο, Γρεβενίτι, Φλαμπουράρι, Ελατοχώρι, Βοβούσα. Ακολουθώ το δρόμο στα δεξιά. Στενός, ανηφορικός με πολλές και κλειστές στροφές. Τον έχω περάσει πολλές φορές και προσέχω. Ένα φορτηγό με αναγκάζει να σταματήσω στην άκρη. Σταματάει κι αυτός. Είναι ο Τάσιος από τη Μηλιά. Έχει εργαστήριο κατεργασίας ξυλείας στα Γιάννινα. Κάνουμε κουβέντα και μου διεκτραγωδεί τη δύσκολη χρονιά που περνούν οι δασεργάτες, αφού η ΔΕΗ δεν πήρε τις κολώνες.

ΤΡΙΣΤΕΝΟ (υψόμ. 940 μ.)

Δεν άργησα να φθάσω στην περιοχή του Τρίστενου. Κηπάρια σε αναβαθμίδες, περιφραγμένα, είναι το χαρακτηριστικό της περιοχής. Εκεί και το εκκλησάκι της Παναγίας, Κοίμηση της Θεοτόκου, που γιορτάζει 8 Σεπτεμβρίου.

Κάποια φθορά στους φράχτες, ίσως και κάποια εγκατάλειψη μαρτυρούν την εγκατάλειψη του χωριού από αρκετούς κατοίκους. Στη στροφή για το Τρίστενο, πιο πάνω και το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου. Σε ένα χιλιόμετρο ο οικισμός. Για καλή μου τύχη μπροστά μου ο Κίμωνας (Φάφας). Συνταξιούχος δάσκαλος και φίλος. Για δώδεκα χρόνια μετά τη συνταξιοδότησή του, μόνιμος κάτοικος του χωριού. Τα κηπάρια του, το αμπέλι του κι ένα καφενεδάκι με ευχάριστο περιβάλλον, όπου εύρισκαν τον απαραίτητο χώρο αναψυχής αρκετοί συνταξιούχοι του χωριού. Γράφω εύρισκαν γιατί αποφάσισε τώρα να διακόψει τη λειτουργία του. Κουράστηκε όπως είπε τόσα χρόνια, αλλά και γιατί ήταν δεσμευμένος με τη λειτουργία του. Καθώς τα λέγαμε

Ένας τεράστιος γέρο-πλάτανος στην πλατεία του Τρίστενου (από το 1300) (Φωτό Κ.Δ.Χ.)

ήμια ένα ποτήρι πραγματικά κρυσταλλινό νερό. Το Τρίστενο είναι γνωστό για τις γάργαρες πηγές του. Πρόθυμος να με ξεναγήσει ο Κίμωνας.

Ανεβήκαμε στην πλακόστρωτη πλατεία. Εξαιρετική εντύπωση κάνουν τα δυο τεράστια πλατάνια. Το ένα σε ύψος 1,30 μ. από το έδαφος με περιφέρεια 7,44 μ. (διάμ. 2,37 μ.) είναι πραγματικά αιωνόβιο και χρονολογείται από το 1300 σύμφωνα με την παράδοση. Στην πλατεία και η γραφική εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Μα καμπάνα κρεμασμένη στη διχάλα του μικρότερου πλατάνου τραβάει την προσοχή. Ακολουθώντας το δρόμο ανάμεσα από κηπάρια και κατοικίες φθάσαμε στο γεφυράκι, όπου και ο υδρόμυλος, ο μοναδικός σε λειτουργία κάθε Τρίτη, όπως έγραφα πιο πάνω. Λίγο πιο πέρα και η νεο-τριβή. Δεν συναντήσαμε άλλους στο χωριό. Γύρω στους 60 οι κάτοικοι —πάλι καλά— συνταξιούχοι και μεγάλης σχετικά ηλικίας.

Αρκετά για το Τρίστενο. Ένα ωραίο πραγματικό χωριό του Ανατολικού Ζαγοριού, εκεί που αρχίζουν τα Βλαχοχώρια, χωρίς να είναι το ίδιο, με απείρου κάλους φυσικό περιβάλλον και πολιτισμένους ανθρώπους.

ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ, υψόμ. 980 μ., χλμ. 44

Σε τέσσερα χλμ. το Γρεβενίτι. Τι να πω γι' αυτό το χωριό; Είναι πανέμορφο, με πλούσια δασική βλάστηση. Το καλοκαίρι κυριολεκτικά πνιγμένο στο πράσινο. Είκοσι τέσσερις βρύσες στον οικισμό με καθαρά κρυστάλλινο νερό. Στο «ΧΑΝΙ» τεράστιος πλάτανος και ξενώνας με 15 κρεβάτια. Από εκεί ανηφορικός καλ-περιυδρόδρομος οδηγεί στην κεντρική πλατεία με τα δυο τεράστια πλατάνια, το μεγαλοπρεπές Ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, κτήρια Δημοτικού Σχολείου και Πολιτιστικού Συλλόγου. Το καλοκαίρι του 2001, σε συ-νεργασία του Δήμου Ανατ. Ζαγοριού με τον Τομέα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων έγινε σ' αυτή την πλατεία το 1ο Πανελλήνιο Επι-στημ. Συνέδριο με θέμα «Η ΛΟΠΟΣΥΝΗ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ». Τότε το χωριό έσφυζε από ζωή. Τώρα βρήκα μόνον την κ.

Στριπέλη στο καφενείο της στο ΧΑΝΙ, τον νοικιαστή του Ξενώνα και τον φίλο μου τον Οδυσσεύ, που τον ζήτησα στο τηλέφωνο. Μεσημέρι και χειμώνα δεν βρίσκεις άνθρωπο στο χωριό. Θα συμπληρώσω ότι το Γρεβενίτι είναι σε θέση με πανοραμική θέα προς το Κεντρικό Ζαγόρι και τις πλαγιές του Μιτσικελιού.

Συνδέομαι από παλιά με μεγάλη ιστορία μ' αυτό το χωριό και τους ανθρώπους του. Με δάνειο της ΑΤΕ (500.000 δρχ.) οργάνωσα και επέβλεψα το 1959 τη διάνοιξη του δασοδρόμου στο ρέμα της Ζουρίκας μέχρι τα Πέντε Αλώνια και το 1960 με συμπληρωματικό (200.000) έκανα τη μελέτη και την κατασκευή των απαραίτητων τεχνικών έργων. Η ΑΤΕ, της οποίας ήμουν υπάλληλος, έπαιρνε μια μικρή συμβολική προμήθεια. Το 1960 με εισήγησή μου εγκρίθηκε από το Κεντρικό Κατάστημα της ΑΤΕ η κατ' εξαίρεση και προτεραιότητα ηλεκτροδότηση του χωριού με την εγκατάσταση από τη ΔΕΗ τοπικού σταθμού ηλεκτροπαραγωγής. Ήταν πρωτότυπο και πρωτοποριακό έργο. Μέχρι τότε ο μ. Χρήστος Τσουκάκης, ένας ευγενικός Ζαγορίσιος, που διατηρούσε παντοπωλείο-καφενείο-εστιατόριο στο ΧΑΝΙ, περνούσε με αλσάκι το νερό κοντινής πηγής (κατά περιεργο τρόπο τώρα, ενώ έχει γίνει ωραίο κτίσμα με δυο κρουνοί δεν έχει νερό) από το μαγαζί του και μέσα σ' αυτό διατηρούσε δροσερά αναψυκτικά, μπύρες κλπ.

Για όλα αυτά που έγιναν τότε με έσοδα από την εκμετάλλευση του κοινοτικού δάσους πρωτοστατούσε το Κοινοτικό Συμβούλιο. Θυμάμαι τον Πρόεδρο της Κοινότητας Βασίλη Βλάχο, το Γραμματέα Στάθη Τόδουλο, τον Πρόεδρο του Δασικού Συνταξισμού Μπάριμα Τάκη Δερμάνη, τον κοινοτικό δασοφύλακα Γιάννη Ράπτη, τον καλοσυνάτο ταχυδρομικό Αρκουμάνη και άλλους. Το χωριό είχε τότε γύρω στους 500 κατοίκους και 3/θέσιο Δημοτικό Σχολείο. Εργατικοί και φιλοπρόδοι, αγωνιζόνταν να δημιουργήσουν προϋποθέσεις καλύτερευσης των συνθηκών διαβίωσής τους. Δεν δίσταζαν να δανεισθούν από την ΑΤΕ, που διέθετε και τεχνική υποστήριξη με Γεωπόνους, Κτηνίατρο, Δασολόγο και Εποπτική Υπηρεσία.

Να μην ξεχνάμε ότι τότε δεν υπήρχε ο πακτωλός των χρημάτων της ΕΟΚ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπήρχαν όμως ευεργέτες όπως ο Νικ. Μαλάμης που έφτιαξε το ΜΑΛΑΜΕΙΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ. Σ' αυτό σήμερα στεγάζεται το Αγροτικό Ιατρείο. Επίσης ο μέγας ευεργέτης Γιάννης Πετρίδης και πολλοί μορφωμένοι που τιμούσαν και τιμούν ιδιαίτερα το χωριό τους. Το Γρεβενίτι είχε και 22 θύματα στην Κατοχή, που είχαν εκτελεστεί από τους Γερμανούς σε αντίποινα αντιστάσιακής δράσης.

Οι κάτοικοι (του χωριού) ασχολούνται παραδοσιακά με τη δασική εκμετάλλευση, αλλά και με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Εκλεκτοί και πασίγνωστοι οι γίγαντες του Γρεβενιτί! Ακόμη λειτουργούσαν στο χωριό Ξυλουργικά εργαστήρια. Στην έσοδο του χωριού είναι τα Ξυλ/κά εργαστήρια του Ιωάν. Τζουβάρα και Μιχ. Βρακάκι και στην έξοδο προς Φλαμπουράρι του παλαιού μου φίλου Χρήστου. Κίτσιου Ξυλοπριστηρίο.

Φεύγοντας από το Γρεβενίτι πέρασα από τη Ζουρίκα, όπου είχε ιδρύσει ιχθυοτροφείο πέστροφας ο φίλος μου Γιώργος Θεοδωρίδης. Τώρα το αγόρασαν νέοι άνθρωποι από την Κρήση Ιωαννίνων, έμπειροι πεστροφοκαλλιερητές και παράγουν εκλεκτής ποιότητας ψάρια.

Δεν παρέλειψα να ρίξω μια ματιά και στη λιμνούλα με τα «νούφαρα», όπως την έχουν ονομάσει οι φυσιολάτρες.

Στα όρια και στην ιδιοκτησία του Δ.Δ. Γρεβενιτίου ανήκει χωρίς καμιά αμφισβήτηση και το Μοναστήρι της Βουτσάς. Όμως μια άλλη φορά θα καταπιαστώ ίσως μ' αυτό το θέμα, γιατί κι εκεί έχω κάποια ενδιαφέρουσα ιστορία να διηγηθώ.

Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΓΡΕΒΕΝΙΤΙΟΥ εκδίδει μια τριμηνιαία τοπική εφημερίδα με αξιόλογο περιεχόμενο για τα περασμένα και τα σημερινά δρώμενα καθώς και με ιστορικά, λαογραφικά και πολιτιστικά θέματα.

Τίτλος της εφημερίδας «ΤΟ ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ».

ΦΛΑΜΠΟΥΡΑΡΙ, υψόμ. 1000, χλμ. 55

Από το Γρεβενίτι προς Φλαμπουράρι ο ασφαλτόδρομος είναι άνετος χωρίς κλειστές στροφές με εύρος

Ο ναός του θαυματουργού Αγίου Νικολάου στο Φλαμπουράρι (Φωτό Κ.Δ.Χ.)

καταστρώματος διπλής κυκλοφορίας.

Πυκνό και θαλερό δάσος Μαύρης Πεύκης κι από τις δυο πλευρές κάνει τη διαδρομή ευχάριστη και ξεκούραστη. Στο χωριό που έφθασα σε μισή ώρα περίπου μένουν μόνιμα τη χειμερινή περίοδο 50-55 κάτοικοι.

Σε καθημερινή βάση λειτουργούν τέσσερα καταστήματα παροχής υπηρεσιών για καφέ, τοπικό, φαγητό κλπ. Επίσης λειτουργεί κοινοτικός ξενώνας με 11 δωμάτια και σύγχρονες ευκολίες.

Και το Φλαμπουράρι πνιγμένο στο πράσινο. Δάσος κωνοφόρων και φυλλοβόλων, νερά, κηπάρια ποτιστικά, τοπίο υπέροχο, πλατεία πλακόστρωτη, περικαλής Ναός Αγίου Νικολάου, νεοτριβή στο ρέμα πριν από την είσοδο στο χωριό. Προσκοπικό Κατασκήνωτικό Κέντρο στο Μέγα Κάμπο, δασικό φυτώριο, φιλόξε-νος και πολιτισμένος κόσμος, τα γε-νικά χαρακτηριστικά του χωριού.

Γι' Ε. στοιχείο για τα γεφύρια Καμπέρ-Αγά και Τσιπιανή δανείστηκα από το λαμπρό λεύκιμα, όπως το χαρακτηρίζει ο κ. Ιωάννης Θεοφάνης «ΠΕΤΡΙΝΑ ΓΕΦΥΡΙΑ, STONE BRIDGES» της καλλιτέχνιδας κ. Νίτσας Συ-νίκη-Παπακώστα.

ΕΛΑΤΟΧΩΡΙ, υψόμ. 1020, χλμ. 57
Από το Φλαμπουράρι ο δρόμος

συνεχίζει για το Ελατοχώρι (Τσιρνεσί) και τη Βοβούσα. Για την τελευταία, πρώτα ο Θεός, αφού κάνω μια επίσκεψη το καλοκαίρι, επιφυλάσσομαι να κάνω ειδικό ρεπορτάζ.

Στο Ελατοχώρι μαζί με τον συνοικισμό Σέσιου, σύμφωνα με πληροφορίες του πρώην Κοινοτικού Γραμματέα, εξακολουθούν να μένουν γύρω στους 100 κάτοικοι, κυρίως συνταξιούχοι και ασχολούμενοι με το δάσος.

Πριν από χρόνια καλλιεργούσαν φασόλια και γίγαντες εκλεκτής ποιότητας σε εμπορεύσιμη ποσότητα. Τώρα λίγοι μόνο κάτοικοι έχουν κάποια παραγωγή. Επίσης το χωριό αυτό ήταν γνωστό για τους πολύ καλούς υλοτόμους. Γενικά το Γρεβενίτι, Φλαμπουράρι και Ελατοχώρι είναι δασοκτήμονες Κοινοίτητες με αξιόλογα κοινοτικά δάση.

Οι Ελεύθεροι Δασικοί Συν/σμοί Εργασίας που είχαν οργανωθεί από την Εποπτική Υπηρεσία της ΑΤΕ, εξασφάλιζαν απασχόληση και εισόδημα στους κατοίκους, σε τρόπο που να διατηρείται στο χωριό αξιόλογο ενεργό εργατικό δυναμικό. Όμως η σκληρή εργασία με το περιορισμένο γενικά εισόδημα, η αστυφιλία, οι θέσεις εργασίας με τους διορισμούς στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα,

Οι επισκέψεις στα πλαίσια του πανηγυριού στο Ζαγόρι

Ομιλία του Προέδρου του «Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορισίων» Πολύβιου Καρρά στη σχετική εκδήλωση στο Πνευματικό Κέντρο του Συνδέσμου

Κυρίες και κύριοι,

Απόψε θ' αναφερθώ στο έθιμο των επισκέψεων, τουλάχιστον όπως εμφανίζεται στα χωριά των ριζών του Ζαγοριού, δηλαδή Δίκωφο, Μανασσή, Καλουτά και Διπόταμο. Επίσης στη συμπεριφορά όλων όσων συμμετέχουν στο χορό και στο γλέντι. Οι πληροφορίες είτε

του Ηλία, να σας ζήσει. Καλό τυχερό στη Μαρία. Οι γεροντότεροι θα καθίσουν στον οντά, οι γυναίκες στην κρεβάτα και το χαγιάτι για να δώσουν και μια βοήθεια αν χρειαστεί, οι άνδρες θα στριμωχθούν στα πεζούλια και τους καναπέδες. Οι μουσικοί θα προτιμήσουν έναν καναπέ στον ίσκιο της κληματαριάς.

προέρχονται από συγγενείς, συχωριανούς, πατριώτες, είτε από προσωπικά βιώματα από τα μέσα της δεκαετίας του '50 και μετά και από τη σχετική βιβλιογραφία.

Βρισκόμαστε στη μεταβατική περίοδο μετά τον πόλεμο. Η κατάσταση έχει αλλάξει. Η παραδοσιακή κοινότητα δεν υπάρχει. Οι παλιές λειτουργίες έπαψαν να γίνονται. Οι κάτοικοι μετανάστευσαν στα αστικά κέντρα και τη δυτική Ευρώπη. Ο λαϊκός παραδοσιακός πολιτισμός τείνει στον περιορισμό του, εφ' όσον έχει χαθεί το φυσικό περιβάλλον ύπαρξής, ανάπτυξης και μετάδοσής του.

Στα χωριά μας λοιπόν τα πανηγύρια γίνονται τ' Αιγιάνη, τ' Αιλιά, του Σωτήρος, της Παναγίας. Μετά τη θεία λειτουργία και τον αγιασμό ξεκινάνε για τις επισκέψεις. Τηρώντας την κοινωνική ιεραρχία σ' όλες τις εκδηλώσεις, μετά τους μουσικούς που προπορεύονται, ακολουθούν ο παπάς, ο δάσκαλος και οι γεροντότεροι. Κι ακολουθούν όλοι οι χωριανοί και κοντοχωριανοί που ήρθαν για το πανηγύρι. Θα επισκεφθούν τα σπίτια των εορταζόμενων, του Γιάννη, του Ηλία, του Σωτήρη, του Παναγιώτη. Χαρούμενοι με γέλια και χωρατά, οι μουσικοί παίζουν την Ποταμιά, τη γνωστή πατινάδα.

Σα διαβούν τον οβόρο του πρώτου σπιτιού, τους υποδέχεται ο οικοδεσπότης κι όλη η οικογένεια κι αρχίζουν οι ευχές. Χρόνια πολλά

Οι προετοιμασίες για το πανηγύρι αρχίζουν πολλές μέρες νωρίτερα. Οι γυναίκες άσπριζαν τους τοίχους με ασβέστη, έπλεναν όλο το σπίτι και εκείνη την ημέρα έστρωναν τα κρεβάτια με ό,τι καλύτερο διέθεταν. Ο κόσμος που θα ερχόταν, να ευχαριστηθεί.

Το πανηγύρι αρχίζει. Οι νύφες και οι κόρες αρχίζοντας από τους γεροντότερους, θα κεράσουν γλυκό κουταλιού βύσσινο, καρύδι, κυδώνι. Σ' άλλα σπίτια θα κεράσουν λουκούμι. Στη συνέχεια σερβίρονται τσίπουρο από τα αμπέλια τα προσήλια και ούζο για όσους ήρθαν από τις πόλεις. Στους μεζέδες κυριαρχεί το τυρί κι η ντομάτα, το αγγουράκι και το βραστό αυγό μαζί με λίγο ψωμί. Το ψωμί αντικαθίσταται μερικές φορές από πρόσφορα ή κουλούρα. Στο πανηγύρι όλοι είναι εκεί. Οι περισσότεροι ξενιτεμένοι φροντίζουν να γυρίσουν στο χωριό εκείνες τις μέρες για ν' ανανεωθούν οι δεσμοί τους, τόσο με τους υπόλοιπους χωριανούς, όσο και με τα έθιμα του χωριού.

Από την πρώτη στιγμή που θα κεραστούν με το γλυκό και το τσίπουρο, τα πειράγματα και τα γέλια κυριαρχούν στο σπίτι και στην αυλή. Αρκετοί πάλι και κατά πλειοψηφία οι γεροντότεροι, εξιστορούν παλιά έθιμα, συγκεκριμένα χορευτικά συμβάντα ή γεγονότα που θυμούνται από το παρελθόν και προσωπικές τους σκέψεις για το πανηγύρι

και τους χορούς.

Το γλέντι που αρχίζει, μεγαλώνει το κέφι. Το κέφι είναι ένας όρος που συνδέεται κυρίως με περιστάσεις όπου υπάρχει γλέντι, ποτό, χορός και μουσική.

Στην αυλή θα χορέψουν μόνο οι οικείοι μπροστά. Πρώτα η γιαγιά κι ο παππούς, η μάνα, οι νύφες και οι κόρες και στο τέλος ο πατέρας κι οι γιοί. Καθένας τους θα δώσει την «παραγγελιά» παρ' ό,τι ο όρος αυτός δεν είναι δόκιμος στο Ζαγόρι. Δηλ. θα φιγουρίσει στο αυτό του κλαρινίστα ή του βιολιστή το τραγούδι που θέλει να χορέψει. Και σαν τελειώσει αυτό, επαναλαμβάνεται το ίδιο με το επόμενο τραγούδι. Ο χορός γίνεται σε κύκλο με τα χέρια κάτω. Δεν υπάρχει σειρά όσον αφορά το φύλο. Πάνονται μαζί οι άνδρες και γυναίκες. Μετά τους οικοδεσπότες, στον κύκλο «πιάνονται» οι συγγενείς και οι φίλοι κι όλοι όσοι θέλουν να χορέψουν. Και συμμετέχουν στο χορό του πρωτοχορευτή μ' έναν ιδιαίτερα ζεστό τρόπο, όπως άλλωστε και σ' όλα τα ζαγορίσια πανηγύρια.

Τα τραγούδια που ζητιούνται και παίζονται είναι ποικίλα. Οι γυναίκες θα χορέψουν κατ' εξοχήν την Αλεξάνδρα, τη Μπουλονάσσενα, το Βεληγκέκα, τους Κλέφτες, το Πάπιγκο, ενώ οι άνδρες τον Κωσταντάκη, το Λιασκοβίκο, τη Φράσια, τη Γράβα, τσάμικα και πωγωνίσια. Τα παλιά ζαγορίσια τραγούδια είναι

στρωτά, ήσυχα και δείχνουν αγάπη για την ζωή, τον έρωτα, την καλοπέραση.

Το άτομο που παραγγέλλει το τραγούδι έχει το προνόμιο να χορέψει «πρώτος» και πιθανόν να διαλέξει τον αντικαταστάτή του (την αρραβωνιαστικιά του ή μια συγγενή του από το διπλανό χωριό). Σ' αυτόν απευθύνουν οι μουσικοί το παιξιμό τους κι απ' αυτόν κυρίως περιμένουν την αμοιβή τους. Μόνο που η θέση αυτή διαρκεί πολύ λίγο. Όσπου να τελειώσουν τα 1-2 τραγούδια.

Ο πρωτοχορευτής, όχι μόνο

ηγείται του χορού, αλλά έχει και το προνόμιο να ορίζει το ρυθμό και τα βήματα. Να κάνει αυτοσχέδια σμούς. Για όση ώρα διαρκεί το τραγούδι, έχει μια ξεχωριστή θέση από τους άλλους χορευτές. Για τον υπόλοιπο κόσμο που παρακολουθεί, αυτός είναι το αντικείμενο θέασης και σχολιασμού.

Είναι περισσότεροι εκείνοι που προτιμούν να χορεύουν, παρά να μιλούν για το χορό. Υπάρχουν επίσης άτομα που δεν τους αρέσει να χορεύουν «πρώτοι» και αποφεύγουν ένα χορό που δεν ξέρουν καλά.

Τους δύσκολους χορούς τους χορεύουν μόνο οι καλοί χορευτές και χορεύτριες. Οι άλλοι φοβούνται, γι' αυτό όταν θ' αρθεί η σειρά τους να είναι «πρώτοι», θα διαλέξουν έναν συρτό ή έναν πωγωνίσιο. Οι καλοί χορευτές διακρίνονται περισσότερο χάρη στη δεξιότητά τους, στην αυτοπειθιστική και φαντασία. Καλός χορευτής ή μερακλής είναι αυτός που με «κάποιον τρόπο» ξεχωρίζει. Η χορευτική δεξιότητα αποτελεί σημαντικό στοιχείο προσωπικότητας είτε για τον άνδρα είτε για τη γυναίκα και σίγουρα μία από τις προϋποθέσεις για ν' αρχίσει ένα προξενίδι.

Στους ιδιόρρυθμους ζαγορίσιους χορούς ελάχιστες είναι οι φορές που τα βήματα των υπόλοιπων χορευτών του κύκλου συμβαδίζουν με τα βήματα του πρωτοχορευτή.

Στη λαϊκή κοινωνία του χωριού, ακόμη και τώρα δε λειτουργεί το ομογενοποιημένο χορευτικό βήμα. Στο Ζαγόρι και γενικότερα σε μια κοινωνία που οι περισσότεροι άνθρωποι χορεύουν, ο χορός είναι κάτι πολύ περισσότερο από το να ξέρεις τα βήματα. Στις «επισκέψεις», οι άνδρες δρουν και αντιδρούν στο χορό με διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι οι γυναίκες. Στους άνδρες επιτρέπεται μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων, πηδήματα, καθίσματα, να αυτοσχεδιάζουν «στον τόπο».

Οι άνδρες και οι νέοι πλαισιώνονται στο χορό από τους φίλους και

συνομήλικους. Και σα μερακλή-θούν με τα ερωτικά στιχοπλάκια στα συρτά και τα βαριά πωγωνίσια, τα τραγουδούν όλοι μαζί, συνοδεύοντας τους μουσικούς. Το τραγούδι δεν το λέει μόνο ο τραγουδιστής. Οι φωνές και τα γέλια είναι πολλά και δεν ακούγεται. Στις «επισκέψεις», βοηθούν στο τραγούδι όλοι οι μουσικοί. Άλλος λίγο, άλλος πολύ. Καλ-λίφωμος ή όχι.

Όταν τελειώνει ο χορός στο πρώτο σπίτι, οι χωριανοί μετά τις απαραίτητες ευχές συνεχίζουν μαζί με τους μουσικούς για το επόμενο. Οι πρώτοι οικοδεσπότες αφού συμβαδίζουν το σπίτι ακολουθούν κι αυτοί. Ξανά με την Ποταμιά στο δρόμο.

Σε πολλές περιπτώσεις και μετά 2-3 «επισκέψεις» και αρκετό τσίπουρο, οι άνδρες που θέλουν να παραγγείλουν, τραβάνε κάτω τους φίλους τους και σχηματίζουν ένα σωρό, φωνάζουν, τραγουδούν και καλούν τους μουσικούς κοντά τους.

Είναι φορές που ο πρωτοχορευτής θέλει τον κλαρινίστα στη μέση του κύκλου και άλλες που ζητάει να του παίξει με το κλαρίνο δίπλα στο αυτί. Αυτή την ώρα το τσίπουρο κι ο νεαρός δεν το πίνουν με το ποτήρι. Αυτό έχει αντικατασταθεί με το μπουκάλι ή την τσιμουζάνα. Είναι η στιγμή που ο «πρώτος» διεκδικεί το τραγούδι σα δικό του. Και όποιοι δεν πιουν εκείνη την ώρα, είναι σα να τον προσβάλλουν.

Οι γυναίκες απελευθερωμένες από την παραδοσιακή στολή και το σφιχτό σεγκούνι (οι παρτηρήσεις μας αφορούν πάντα από τη δεκαετία του 50 και μετά), αναλαμβάνουν κάποιες πρωτοβουλίες στο χορό, αλλά παρ' όλα αυτά, είναι περισσότερο εγκρατείς από τους άνδρες. Σ' αντίθεση με τους άνδρες, οι γυναίκες όποιο τραγούδι κι αν χορέψουν, θα έχουν περιορισμένες και συγκρατημένες κινήσεις και θα επιδιώκουν να είναι όμορφος και χαριτωμένος ο χορός τους. Χωρίς μεγάλα βήματα, πηδήματα και καθίσματα για ν' αναδεικνύεται και η γυναικεία χάρη. Χωρίς την αυστηρότητα του παρελθόντος, θα κρατάει η μια γυναίκα την άλλη και η πρωτοχορευτριά ανάλογα με τη δεξιότητά της θα κάνει που και που και μία κροσφή ή ένα ελαφρύ καθίσμα. Θα είναι ντυμένες σύμφωνα με τη μόδα και τα ρούχα της εποχής όπως άλλωστε και οι μεγαλύτεροι άνδρες, σ' αντίθεση με τους νεαρούς που θα ντυθούν ατημέλητα και αρκετές φορές, τις στιγμές του έντονου κεφιού, θα χορεύουν πιασμένοι από τους ώμους.

Οι νέες δε θα καθίσουν «στα γόνατα» για να χορέψουν, ακόμη κι αν προσκληθούν από τ' αδέρφια και τα ετερόκλητα τους. Το ούζο ή το τσίπουρο θα το πίνουν από το ποτήρι και όχι από το μπουκάλι. Στην αντίθετη περίπτωση κινδυνεύουν να παρεξηγηθούν. Οι νέες τις περισσότερες φορές φέρονται σεμνά και κό-σμη. Και τις περισσότερες φορές

θα δείξουν κατανόηση για τα καπρίτσια των ανδρών και θα χαρούν το γλέντι.

Στις «επισκέψεις» όλο το χωριό είναι στο πόδι, κυριολεκτικά και μεταφορικά. Ο χορός είναι η κεντρική συνιστώσα. Το έθιμο των «επισκέψεων» διακρίνεται για τον έντονο αισθησιασμό του, καθώς προκαλεί την ακουστική, οπτική, κινησιακή και γευστική διέγερση. Είναι άριστη ευκαιρία γνωριμίας μεταξύ των νέων. Ο χορός σχετίζεται με τη χαρά, την ευτυχία, τα καθημερινά βάσανα, με την κοινωνικότητα, αλλά και με τον ανταγωνισμό. Οι χορευτές

βρίσκονται στο επίκεντρο μιας εξο-νυχιστικής δημόσιας εξέτασης. Στις «επισκέψεις», ενώ τρώνε, πίνουν, τραγουδούν και μιλούν, εκτός απ' το ότι χορεύουν, αξιολογούνται από τους άλλους.

Ο τρόπος που οι χορευτές κερνούν τα όργανα ποικίλει κι ορισμένες φορές γίνεται δραματικός. Μία μέθοδος είναι να ρίχνουν με βία ένα τσαλακωμένο χαρτονόμισμα στο δάπεδο, όπου, ώπου να το μαζέψει συνήθως ο μουσικός με το ντέφι, μένει για λίγο, για να το δει ο κόσμος. Μία άλλη μέθοδος είναι να φτύνουν το χαρτονόμισμα (συνήθως μεγάλης αξίας) και να το κολούν στο μέτωπο του κλαρινίστα, ή να κόβουν το χαρτονόμισμα στη μέση και να το δίνουν μισό-μισό ή να το διπλώνουν και να το τοποθετούν στα κλειδιά του κλαρίνου. Χρήματα βέβαια δεν κερνάνε μόνο ο «πρώτος», θα κεράσει κι ο πατέρας, τ' αδέρφια, οι φίλοι του. Δε θα δούμε ποτέ να ρίχνει χρήματα μια γυναίκα. Στη θέση αυτής θα κεράσει ο σύζυγος, ο αδελφός, οι θείοι της.

Η αφθονία των χρημάτων συνδέεται περισσότερο με τον δότη παρά με τον αποδέκτη και δίνει κύρος στον «πρώτο». Ο κόσμος σπάνια θα θυμηθεί με ποιους μουσικούς γιόρτασε πέρυσι ή πρόπερσι, ενώ θυμάται πολύ καλά ποιος «πέταξε» τα χρήματα και πολλές φορές πόσα.

Οι παρεξηγήσεις υπάρχουν, αλλά είναι λίγες. Τα αίτια ασήμαντα και χωρίς λόγο, συνήθως από τους νεώτερους. Κι εδώ παρεμβαίνουν οι μεγαλύτεροι άνδρες και προσπα-

θούν να κατευνάσουν τα πνεύματα. Και να μη ξεχνάμε — το είπαμε και νωρίτερα — ότι το γλέντι των «επισκέψεων» γίνεται στην αυλή, κάτω από τον ήλιο. Η σκιά από την κληματαριά είναι λίγη και εκεί θα καθίσουν οι μουσικοί κι οι γεροντότεροι που δε συμμετέχουν στο χορό.

Στο τέλος, λίγο πριν φύγουν όλοι και πάνε στην επόμενη «επίσκεψη», σε μερικά όμως σπίτια, τα όργανα θα παίξουν κι ένα μοιρολόι. Τα μοιρολόγια αναφέρονται στην ξενιτιά και στο θάνατο, αλλά εξυμνούν τη νιότη και τη χαρά της ζωής. Κι αρκετοί από τους χωριανούς

τσιπούρο, ο έρωτας, η μουσική, επιφέρουν την έκσταση στους χορευτές και την ικανοποίηση στους μουσικούς, που στην περίπτωση αυτή θα έχουν περισσότερα κεράσματα. Αυτό βέβαια δε συμβαίνει σ' όλες τις επισκέψεις. Τέτοιες στιγμές θα τις ζήσουν λίγοι. Αυτοί — όπως είπαμε και πιο πάνω — που με «κάποιον τρόπο» ξεχωρίζουν.

Σ' αυτή τη μεταβατική περίοδο βλέπουμε τις αλλαγές που έφερε η αστική κοινωνία στα έθιμα. Το χρήμα, η καλοπέραση, η επιπόλαυση συμπεριφορά, η επίδειξη πλουτισμού συντέλεσαν στις μεγάλες αλλαγές στην ενδυμασία, στο χορό, στο πανηγύρι. Αφήσαμε να χαθούν έθιμα, θεσμοί, ιδέες, αξίες και άλλα στοιχεία της ζαγορίσιας ζωής.

Ο χορός από μελέτη κοινωνιολόγων στις συνθήκες της παραδοσιακής κοινωνίας αποτελούσε στοιχείο κοινωνικής πράξης, ένα θεσμοθετημένο μέσο επικοινωνίας των ανθρώπων, που επιτελούνταν μέσα στις καθορισμένες κοινωνικές εκδηλώσεις. Οι μεγάλες αλλαγές έγιναν μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ο χορός έχασε το κύρος του. Δεν είχε πλέον την ευρύτερη αποδοχή. Περιορίστηκε και σταδιακά έπαυσε να υφίσταται η βιομηχανική του σχέση.

Η σύγχρονη κοινωνία μέσα στον καταναλωτισμό, δύσκολα επιτρέπει τη δημιουργία ενός λαϊκού τύπου ζωής. Για τον σύγχρονο άνθρωπο ο παραδοσιακός χορός σημαίνει απλώς ψυχαγωγία, είτε αποτελεί θέαμα, είτε όχι. Το Ζαγόρι σήμερα δεν είναι μουσείο. Είναι ένας χώρος ζωντανός και τέτοιος πρέπει να παραμείνει. Η συλλογικότητα που σήμερα αγνοείται και υπολείπεται, οφείλουμε να τη θέσουμε σε κίνηση.

Τελειώνοντας θα μεταφέρω από αυτή εδώ τη σελίδα πρώτον τον ορισμό της παράδοσης κατά τον ασήμητο Σίμωνα Καρά «Μια διαρκής μεταβίβαση κοινωνικών, θεσμικών και πολιτιστικών εθίμων από τη μια γενιά στην άλλη» και δεύτερον το ελπιδοφόρο μήνυμά του καθηγητή Μιχάλη Μερακλή «Στις νέες αστικές συνθήκες παράγεται πολιτισμός που συνεχίζει μεταλλαγμένος να υφίσταται και να αναδημιουργείται».

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αυδίκος Βαγγέλης: Χορός και Κοινωνία, 1994.
Βαρόνικας Κώστας: Πρακτικά πρώτου Συμποσίου Λόγου, 1986.
Δαλκαβούκης Βασίλειος: Μετακείμενες Ζαγορισιές (1750-1922), 1999.
Cowan Jane: Η Πολιτική του Σώματος, 1998.
Μερακλής Μιχάλης: Ο Σύγχρονος Ελληνικός Λαϊκός Πολιτισμός, 1983.
Μητάδα Κωνσταντίνος: Χορός και Κοινωνία, 1994.
Σακελλαρίδης Θανάσης: Φραγκάδες, 1988.
Σηλιωπούλου Κωνίνα: Πρακτικά Δεύτερου Συμποσίου Λόγου, 1988.

Μια ιστορία από την κατοχή και την αντίσταση

Πρέπει να ήταν Σεπτέμβρης του σαραντατέσσερα, αν θυμάμαι καλά. Το μεσοχώρι ήταν γεμάτο κόσμο. Χωριανοί, αντάρτες, μικροί, μεγάλοι. Έχει ανάψει μεγάλη συζήτηση. Όλοι συζητούν, τι γίνεται, τι θα γίνει...

Παρακολουθούν τα νέα που έφερνε κάποιος από το διπλανό χωριό.

Άκουσαν στο ραδιόφωνο από το BBC ότι οι σύμμαχοι τσακίζουν το ναζισμό και το φασισμό σε όλα τα μέτωπα, Ρωσία, Ευρώπη, Ανατολή.

Η ειρήνη φαίνεται να πλησιάζει βγαλμένη μέσα από σωρούς ερειπίων, αίματα, πόνο καταστροφή.

Άλλοι είναι αισιόδοξοι. Μιλούν

στα πιατάκια μας, στα τενεκεδάκια μας, στην караβάνα μας.

Το καζάνι τελειώνει. Ο μάγειρας έξιψε τον πάτο να το δώσει σε μας τα παιδιά.

Ξαφνικά μια δυνατή φωνή ακούγεται από την κορφή, από τη βρύση του Σιόποτου.

— Μάγειρα... έ μάγειρα... κράτα φαί και για μένα.

Σε λίγο φτάνει ένας αντάρτης στο μεσοχώρι.

— Που ήσουν, ...γιατί άργησες ...τι να σου δώσω τώρα;

— Έρχομαι από μακριά, Λάιστα, Βρυσοχώρι, Σκαμνέλι, ήμουν σε αποστολή.

για ένα κόσμο καλύτερο, χωρίς πόνο, δάκρυα. Άλλοι όμως είναι απαισιόδοξοι.

— Πώς τα βλέπεις φίλε από δω και πέρα...

— Τι να πώ...

— Μπορεί να 'ρθουν καλύτερες μέρες, μπορεί και χειρότερες, αν δεν μας μπει πάλι η φαγωμάρα.

— Η διχονομία που κρατάει ένα σκίτσο 'η δολερή... συμπληρώνει ένας νέος, που μόλις τελειώνει δάσκαλος.

Εμείς, παρακολουθούμε, χωρίς να καταλαβαίνουμε και πολλά πράγματα.

Όταν βλέπουμε τους άλλους να χαίρονται, χαιρόμαστε, όταν τους βλέπουμε λυπημένους, πλακώνει και μας ο πόνος την καρδιά.

Ζήτησε όλοι μαζί τα μαύρα αυτά χρόνια. Έχουν τόσα κακά δει τα μάτια μας.

Ξαφνικά ακούγεται από την βρύση τη μεσαία η φωνή του μάγειρα.

— Δυο άντρες να 'ρθουν να πάρουν το καζάνι για το συσσίτιο!

Σε λίγο το καζάνι ήταν στη μέση στο μεσοχώρι.

Άρχισε να αδειάζει το κουρκούτι στις караβάνες.

Αυτή τη φορά είχε και λίγα κομματάκια γιδίσιο κρέας.

Είχαν σφάξει το πρωί μια γίδα και είχαν μαγειρέψει τη μισή. Σκληρό, σκληρό, ποιος ξέρει πόσων χρόνων ήταν η γίδα, αλλά ποιος κοίταζε τέτοια πράγματα στην κατοχή.

Αφού πήραν όλοι οι αντάρτες, πήραμε και μεις τα μικρά με τη σειρά,

— Τι να σου κάνω... θα ξύσω το καζάνι και ό,τι βγει.

Άρχισε να ξύνει το καζάνι. Του το γέμισε κουρκούτι, καμμένο, ξεκαμμένο, ας ήταν, αρκεί που είχε να φάει.

Το κουρκούτι όμως ήταν καυτό. Η πείνα μεγάλη, ποιος ξέρει πόσες μέρες είχε να φάει.

Έβαλε την караβάνα στο καρούτι που μαζευε τα νερά από τις βρύσες και ποτίζαμε τα μεγάλα ζώα, αλόγα, μουλάρια, γαϊδούρια, να κρύνει το κουρκούτι...

Και τότε έγινε η ζημιά. Η караβάνα ήταν σαράβαλη από τον πόλεμο του σαράντα και το χερούλι χαλασμένο.

Βάζει τις φωνές.

— Ωχ... πάει το φαί μου.

Η караβάνα γύρισε και άδειασε μέσα στο νερό. Στάθηκε για μια στιγμή σκεπτικός.

Η πείνα τον θέριζε.

Άρχισε με τις χούφτες να μαζεύει το κουρκούτι από μέσα από το καρούτι, προσέχοντας να μη μαζέψει και τις βρωμιές και γέμισε την караβάνα... Κάθισε στο πεζούλι στον πλάτανο και άρχισε κακήν, κακώς, να τρώει. Κάθε τόσο σούφρωνε τα μούτρα, αναγούλιαζε, η караβάνα άδειασε. Τι κάνει η πείνα...

Εμείς τα μικρά παρακολουθούσαμε, μερικά γελούσαμε, τόσο μας έκοβε.

Τώρα που πέρασαν τόσα χρόνια, κάθομαι και σκέπτομαι.

Αυτός ήταν αγώνας...

Γιάννης Βακάμης
Κουκουλιώτης

Από τη ζωή των χωριών μας Η πρώτη μου πίτα

Με καρτερούσαν σαν τον ήλιο ο παπς κι η μάκω και δεν μου χαλούσαν ποτέ χατήρι.

Η Πασχαλιά ήταν Μαΐσια κι η φύση οργιάζε.

Γαλανός ο ουρανός, γεμάτος μυρωδιές, ανακατεμένες από λουλούδια και πασχαλιάτικα φαγητά ο αέρας, ξετρελαμένα τα πουλιά, ζωντανεμένα τα ζουζούνια, κεντημένα με παπαρούνες τα καταπράσινα λιβάδια, ξεχειλισμένες από χαρά κι ανάλαφρες οι καρδιές.

Είχαν βρει το μυστικό να χαίρονται με τόσο λίγα κι απλά, αλλά αληθινά πράγματα.

Τι είναι τάχα η ευτυχία; Λίγες απλές, μικρές κι ανεπανάληπτες στιγμές. Ποιός το πιστεύει!...

Η μάκω τοιμάζονταν, μια τέτοια μέρα ευτυχισμένη, «απόπασκα» να φτιάξει πίτα «να φάει η κουπέλα γιατί 'θ' αρχί' του σκολεϊό κι θα φύγ'».

Θέλησα να την μιμηθώ στα έντεκά μου χρόνια, παλιά παντρεύονταν σ' αυτή την ηλικία...

— Ούϊ Κώτσιο, θέλ' να φτιάκ' πίτα η μονάχου. Δεν τ'ς φκιάνς ένα γαστρούτς;...

— «Α χα ίσια». Σηκώθηκε ο παπς στη στιγμή στηλωθήκε στα μακρυά ποδάρια του, έφερε μια γύρα στον κήπο, βρήκε ένα γκαζοτενεκέ.

Καθώς έπαινε το χέρι του, τον έκοψε με το μεγάλο ψαλίδι κι αφού τον έφερε γύρω γύρω χτυπώντας με το τσιοκάνι μαστορικά, σε λίγο έτοιμος ο γάστρος, ίδιος κι απαρύλαχτος με της μάκως με χερούλι και «κόθρο» γύρω γύρω να μη πέφτουν οι στήχτες. Έτοιμος κι «ο πτόβεργος» τ' αδράχτι της μάκως.

— Η μάκω έστρωσε ένα τσιόλι από τραγόμαλλο πάνω στις πλάκες και γονατίσαμε κι οι δυο ανασκουμπωμένες. Έβαλα το αλεύρι σ' ένα μικρό «νταβά» κι έκανα λακούβα στη μέση όπως εκείνη.

— «Ρίξ' λίγο λάδ', μια μυτ' άλας κι ένα κόμπο ξύδ' για να τρίβονται τα πέτρα Λένκω...».

Ύστερα άρχισα το ζύμωμα με τις παιδικές γροθιές ν' ανεβοκατεβαίνουν, μια πάνω μια κάτω.

— «Λίγο, λίγο το νερό κι νάναι το χλιό» ορμήνευε η μάκω. Γύρνα το ζιάρ' κι τράβα το, άμα λουρών' είν' έτμο».

Παρακολουθούσα τα χέρια της μάκως επιδέξια και προσπαθούσα να τα μιμηθώ. Όταν σιγουρεύτηκε ότι το ζιάρ' ήταν έτοιμο το χωρίσαμε σε πέντε βόλους.

— «Σκέπαστα με τ'ν πετσέτα κι άστα να κάτσουν λίγο παραστιάς». Ούϊ μωρ Λένκω γίνικς (έγινης) «ένα» ανόρμητη (λερώθηκες) απ' τ' αλεύ-

ρια, τ' νάξ'...».

Έφτιαξα κι αναδιμή με παγουδα (γάλα πηγμένο) γάλα κι αυγά κι άρχισα να πλάθω στο μεγάλο πλαστήρ' η μάκω στο μικρό εγώ. Σ' ένα «σαν'» (μικρό χάλκινο πιάτο) έβαλε ένα «πλόχερο» αλεύρι.

— «Απογάλια, ρίξ' κι προσάλευρο να μη σ' κολνάν' τα πέτρα», ορμήνευε κι οδηγούσε τον πτόβεργο το δικό μου, αφήνοντας για λίγο το δικό της, για να με βάλει στο ρυθμό. Τα φύλλα τ' απλώναμε κι οι δυο σ' ένα σεντόνι που το είχε γι' αυτή τη δουλιά.

Εν τω μεταξύ ανάψαμε φωτιά στη γωνιά με φουντωτά πουρνάρια και κάψαμε το γάστρο τον ένα κοντά στον άλλο. Το μαγειριό γέμισε καπνό και «πουρντασέφλα» τα μάτια άρχισαν να κοκκινίζουν. Ποιός όμως έδινε σημασία σ' αυτά...

Το βούτυρο στο «νιγανούτς» είχε κάψει. Άλειψα το νταβά κι έστρωσα το πρώτο φύλλο το μεγαλύτερο κι ύστερα πάλι ράντισμα, κι άλλο φύλλο κι αναδιμή, φύλλο κι αναδιμή και τη σκέπασα με το τελευταίο.

— «Γύρνα τον κόθρο τώρα Λένκω, όμορφα, το ένα το χέρι να κλώθ' κι τ' άλλο να δέχεσαι...».

Εγώ παρακολουθούσα πανευτυχής κι αντέγραφα πιστά τις κινήσεις της μάκως. Αληθινή μυσταγωγία!

Ράντισα με βούτυρο την πίτα και καρτερούσα να σκολάσει κι η μάκω. Όταν χώνεψαν τα ξύλα τράβηξε τα δαβλιά και ριζάμαν τις πίτες.

— «Κυρά να μπεις, κυρά να βγεις κι αφέντης να σε φάει», μουρμούρισε κάνοντας το σημείο του σταυρού.

Σαν ψήθηκαν και κρύωσαν λίγο, τις γυρίσαμε με τέχνη ανάποδα στο πλαστήρι να μαλακώσουν τα κόθρα.

Ο παπς πελεκούσε με τον σουγιά μια κλίτσα, αμίλητος πελώριος, στο πεζούλι «καταηλιού».

Χαμογελούσε κιόλας, ποιός ξέρει τι να σκεφτόταν!

Τα γέλια κι οι φωνές μου αλλά κυρίως η μυρωδιά του γιδίνου βούτυρου που μοσχοβολούσε τον στήλωσαν. Σταύρωσε με το μαχαίρι την πίτα μου, έκοψε ένα «φελί» (κομμάτι τριγωνικό) έφαγε μια χιαμιά και χτυπώντας την γλώσσα στον ουρανίσκο είπε:

— «Τούτ' είν' πίτα Θεά τ'ς Λένκω, όχι η θιάς'!».

«Κι νύφ' μονάχουμ, κι νύφ'» είπε κι η μάκω ταμπώνοντας λίγη μέση και μη ελέγχοντας πια το δάκρυ που από ώρα παραμόνευε στα τσίνουρα.

Κι ας ήταν τα πέτρα χοντρά σε σόλες.

Εκείνη τη χαρά και το καμάρι τα θυμάμαι μέχρι σήμερα κάθε φορά που φτιάχνω πίτα.

Αληθινές Παλαιές Ιστορίες

Ο ΓΙΑΤΡΟΣ Ο ΚΛΑΡΙΝΙΣΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΑΣΣΟ

πάνω στο Ζαγόρι; Ξέρεις έχουμε κουμπάρο τον γιατρό να μην ντροπιαστούμε. Ο γιατρός θα στεφανώσει!

— Εγώ, απαντά ο κλαρινίστας, θα σας πω! Αλλά προσέξτε δεν

ριγράφεται, ο λόφος της Σεπετούρας παρουσιάζει όλα τα χρώματα της φύσης, ελαφρό αεράκι ερχόταν από το βνί και την ράχη, το λόφο της Αγίας Παρασκευής.

Ο γιατρός με παρέα τον πρού-

Ο Κράτης (Σαρδέας) σε κάποιο γλεντοκόπι τη 10ετία του 1950.

πρέπει να το μάθει κανένας.

Ο κλαρινίστας είχε το σκοπό του, ήθελε να ανταποδώσει το δούλεμα (σιαχούλεμα) στο γιατρό.

Όταν θα πάρουμε την νύφη και θα βαδίζουμε προς την εκκλησία, θα πάρετε ένα μεγάλο και χονδρό πράσσο, θα το τοποθετήσετε σε ένα δίσκο, θα το έχει ο βλάμης μαζί του και στη συνέχεια θα υποχρεώνει το γιατρό κουμπάρο να το τρώγει! Θα επιμένει να θρέψει με αυτό το κουμπάρο, για να ζήσουν τα παιδιά (οι νεόνυμφοι) θα τον υποχρεώνει πολύ! Είναι έθιμο του έλε!

Εγώ θα προηγουμαι μπροστά με την κομπανία, παίζοντας τα διάφορα τραγούδια και εσείς με μεγάλη επιμονή θα βάζετε το πράσσο στο στόμα του γιατρού κουμπάρου, θα επιμένετε να το τρώγει, βέβαια αυτός θα αρνείται, εσείς θα επιμένετε, θα λέτε είναι το έθιμο που έχετε για να ζήσουν και να προκόψουν τα αναδιχτούρια. Έτσι ακριβώς έγινε.

Ο Δοβριανίτης γιατρός εδεινόπαθη από τον καμπίσιο βλάμη στο γάμο.

Ο κλαρινίστας με την πρόπουσα σοβαρότητα και με λοξό κοιταγμα τόνωνε τον βλάμη να βάζει το πράσσο στο στόμα του κουμπάρου γιατρού.

Ο γάμος τελείωσε, η κομπανία του Κράτη στο χωριό του την Δοβρά τι μεθεπόμενες μέρες, όπως και ο γιατρός. Πρέπει να ήταν φθινόπωρο, η μαγεία, η ομορφιά της Δοβράς, του χωριού μου, δεν πε-

χοντα, έπαιζε το τάβλι του σιμά στο κατώφλι του καφενεϊού, ένοιωσαν κάποια ψυχρούλα από το ενοχλητικό αεράκι και μπήκαν μέσα στο καφενεϊό.

Ο εχούμενος γιατρός έστειλε παιδί (πιτσιρικά) να έλθει ο κλαρινίστας στο καφενεϊό γιατί άλλο, για διασκέδαση (σιαχουλέψει), να περάσει η ώρα ευχάριστα.

Ο κλαρινίστας μόλις άκουσε ότι τον ζητούσε ο γιατρός, αμέ-

σως κατέβηκε στο καφενεϊό του χωριού μας.

Ο γιατρός μαζί με τον προύχοντα αφού χαιρέτησαν τον κλαρινίστα και του προσέφεραν κέρασμα, άρχισαν οι ερωτήσεις. Αρχισε το πείραγμα το δούλεμα (σιαχούλεμα). Πως πέρασες στο γάμο στο καμποχώρι; Πήρατε χρήματα από τους καμπίσιους; Ξαντάισαν καλά; και άλλα τέτοια.

Οπότε σε κάποια στιγμή ο κλαρινίστας απαντά: Εμείς καλά περάσαμε και χρήματα πήραμε και φαγοπότη καλό είχαμε. Αλλά ο κουμπάρος να δεις τι πράσο έφαγε, δείχνοντας την αφεντιά του. Ποιός είδε τον καλωσουνάτο γιατρό τον ευγενή, τον χουβαρδά, τον εύθυμο και δεν φοβήθηκε! Έγινε έξαλλος να φωνάζει να διαμαρτύρεται, να απειλεί και να βρίζει το φτωχό χωριανό μας κλαρινίστα. Αυτομάτως έγινε Δράκουλας. Ο κλαρινίστας γλύτωσε ως εκ θαύματος το ξυλοδαρμό, μετά από παρέμβαση των άλλων θαμώνων.

Την επόμενη μέρα η είδηση σ' όλο το χωριό. Σε όλες τις εξεπορές, στα πεζούλια τό κουτσομπολιό για το πράσσο που φιλέψαν τον γιατρό στο γειτονικό καμποχώρι, για τον κλαρινίστα κλπ.

Πως χάθηκε η θαυμασία εκείνη εποχή, που πήγαν αυτά τα εύθημα και ωραία του τόπου μας, τι ομορφιά που είχαν.

Σήμερα χωρίς κουβέντα στο ΙΧ που μας μεταφέρει στο χωριό, βουβοί μπροστά στην τηλεόραση, άφωνοι μεταξύ μας.

Φεβρουάριος 2002

Μιχ. Γ. Κομπ.

Σπινο-Λαλήματα...

Η μέρα ηλιοχάρη. Τα ουράνια φωτεινά. Αραδιά άσπρα συννεφάκια, σκόρπια προβατάκια. Δροσερό απαλό αεράκι χαιδεύει την πράσινη Πλάση. Συνομιλεί με τ' αγριολούλουδα, τις παπαρούνες, τα φυλλάκια των δέντρων. Ανταποδίδουν το χαιρετισμό με τ' απαλό ταλάνισμά τους. Διάχντο άνθινο άρωμα στην ατμόσφαιρα. Όλα προημνούν γιορτάσι. Πράσινο χαροκόπι σήμερα. Στη σύναξη τα πουλιά. Ένας κόπου φας φέρνει στο ράμφος του μια λυγερή βέργα ιτιάς. Κι όλη η σύναξη βάλθηκε να πλέξει τη βέργουλα με αγιοκλήματα και αγράμπελες κι ανάμεσά τους αγριολούλουδα μαργαρίτες, γαρύφαλα και πασχαλιές. Εκεί η καρδερίνα, ο πλερός, η σουσουράδα, τα νύφερα χελιδόνια, τα στραγαλιανά, τα καναρινία, τ' αηδόνια και τ' αεικίνητα σπουργίτια. Όλα γλεντοκόποι στη γιορτή της Άνοιξης. Στον κλώνο του πιο ξεχωμένου δέντρου θα κρεμάσουν το στεφάνι τους. Στεφάνι Πρωτομαγιάς. Υποδοχή στον Διόνυσο της Άνοιξης. Το Μάη, το μήνα του πράσινου, των χυμών, των αρωμάτων, των χρωμάτων, της χαράς, του έρωτα, της... πρέλλας των πουλιών. «Ο Μάιος μας έφτασε...».

Σπίνος

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΕΚΤΟΣ ΤΕΙΧΩΝ

Ζαγορίσια πολιτιστική γιορτή στη Μαράσλειο

Από τη Σαμιώτισσα Παιδαγωγό-Φιλόλογο κυρία Δήμητρα Εμμ. Χατζημανώλη πήραμε και με πολύ χαρά δημοσιεύουμε την παρακάτω επιστολή της με την αγάπη της και τα επαινετικά της λόγια για το Ζαγόρι. Την ευχαριστούμε θερμά και την περιμένουμε στο Ζαγόρι μας.

Αγαπητό «Ζαγόρι μας»,

ήρθες στα χέρια μου από δύο Ζαγορίσιες αδερφές, παιδαγωγούς των σχολείων της Μαράσλειο, που τις διακατέχει το μεράκι και «ο έρωτας» για τη Ζαγορίσια πολιτιστική κληρονομιά της πατρίδας τους.

λοπάτριδες άνδρες της και τις Ζαγορίσιες γυναίκες της, γεννήτρες και αφέντρες του Ζαγορίσιου πολιτισμού, μου αποκαλύπτουν μέσα από τα βιώματα των συναδέλφων μου.

Μάθαινα για το Ζαγόρι με το αξιοθαύμαστο σε δόμηση περι-

στη υποχρέωση όλων των εκπαιδευτικών συναδέλφων μου, να γνωρίσουμε αυτήν την εξαιρετικού κάλλους εθνική μας κληρονομιά, να τη διαφυλάξουμε, να τη διαδώσουμε και να τη γονιμοποιήσουμε.

Δεχθείτε λοιπόν, ως προέκταση των πιο πάνω, να γίνετε κοινωνοί μιας αξιόλογης προσπάθειας των δύο παιδαγωγών του Ειδικού Πειραματικού Δημοτικού Σχολείου Μαράσλειο, γνήσιων τέκνων του Ζαγοριού, οι οποίες κινούνται από τη βαθιά και ανιδιοτελή αγάπη τους

περιγράφουν:

«Κίνητρό μας στάθηκε η πίστη μας στις πολιτιστικές και πολιτισμικές αξίες και η βαθιά πεποίθησή μας, ότι πηγαίνοντας βαθιά στην παράδοσή μας, δηλαδή στα ήθη και έθιμα του τόπου μας, στα δημοτικά μας τραγούδια, στη λαϊκή τέχνη και στη ζωή του χωριού, θα βρούμε τη γλώσσα μας και την ψυχή μας.

Και με αυτά τα εφόδια, αν έχουμε ορμή μέσα μας και μεράκι, μπορούμε να πλάσουμε

Ενθύμιο από τη γιορτή του «Λαζάρου» στο Μαράσλειο. Απρίλης 2000.

Μελετώντας τα άρθρα σου και στη συνέχεια την ιστορία των Ζαγοροχωριών, ένιωσα δέος, αισθητική και εθνική συγκίνηση και ευλάβεια, ως Ελληνίδα, παιδαγωγός και φιλόλογος, για το μεγαλείο της ιστορίας του Ζαγοριού και της σημαντικής προσφοράς «του κοινού των Ζαγορίων» στην πνευματική και πολιτισμική επιβίωση της νεώτερης Ελλάδας.

Ως νησιώτισσα, καταγόμενη από την ακριτική Σάμο, με το θαλασσινό περιβάλλον και τις ακτές «της εγγύς Ιωνικής γης», να χαρακτηρίζουν την κουλτούρα μου και την αισθητική μου, συνάντησα μέσω των δύο Ζαγορίσιων συναδέλφων μου, το Ζαγόρι, αυτό το θεϊκό κομμάτι της Ελληνίδος γης και μαγεύτηκα πραγματικά!

Αυτή η πτυχή της «ευάνδρου Ηπείρου», με τους εργατικούς, δραστήριους, μορφωμένους φι-

βάλλον του, που το απαρτίζουν τα χαρακτηριστικά τοξωτά γεφύρια με τα τολμηρά ανοίγματα, τα εξαιρετικού αρχιτεκτονικού κάλλους λιθόχτιστα αρχοντικά, οι επιβλητικές εκκλησίες και τα πελεκητά σχολεία, τα σπάνια αισθητικής καλντερίμια και οι λιθόστρωτοι δρόμοι, οι βρύσες και τα μεσοχώρια, αλλά και η πλούσια πολιτιστική του περιουσία με τα εξαιρετικής ποιότητας δημιουργήματα της λαϊκής τέχνης και με τον πλούσιο κύκλο των εκφάνσεων του λαϊκού βίου (ήθη-έθιμα, θεσμοί, αξίες) και με πολλά άλλα στοιχεία της Ζαγορίσιας ζωής, όπου αποκρυσταλλώνεται η λαϊκή σοφία, μέσα από τη δημιουργική ορμή των δύο συναδέλφων μου.

Επειδή δε «δημιουργήματα σαν το Ζαγόρι δεν είναι κτήμα κανενός, ανήκουν στην ανθρωπότητα», αποκτώντας παγκόσμια ακτινοβολία, θεωρώ ύψι-

στη λαϊκή, τοπική κληρονομιά του Ζαγοριού και της ιδιαίτερης πατρίδας τους (Σκαμνέλι), παρουσίασαν σε συμμετοχή του Σχολείου μας στις κοινές βιωματικές δραστηριότητες των Πειραματικών Δημοτικών Σχολείων του Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστημίου Αθηνών, τα Ζαγορίσια έθιμα της Αποκριάς, του Λαζάρου και της Πρωτομαγιάς, στο πλαίσιο εφαρμογής του Εκπαιδευτικού Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius - Δράση 1, με θέμα «Ετήσια έθιμα και παραδόσεις στην Ευρώπη».

Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες, της αναβίωσης δηλαδή των Ζαγορίσιων εθίμων, έχουν καταχωρηθεί στο ανωτέρω πρόγραμμα Comenius και έχουν κατατεθεί στο ΙΚΥ, όπου και έτυχαν ιδιαίτερως ευμενών σχολίων και συγχαρητηρίων.

Αλλά θα αφήσω τις ιδίες να

ό,τι θέλουμε, παράδοση και πολιτισμό, αλήθεια και φιλοσοφία και να προσφέρουμε αγωγή στους μαθητές μας και κίνητρα μάθησης και μίμησης, παντρεύοντας το παρελθόν με το παρόν, για ένα δημιουργικό μέλλον.

Έτσι, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων μου, ως Διευθύντριας του Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Μαράσλειο, του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών και στην προσπάθειά μας για κοινωνική εναισθητοποίηση, εντάξαμε των μαθητών και μαθητριών μας με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σε συνεργασία με την αδερφή μου, Αριστέα Γενναδίου, δασκάλα του ίδιου σχολείου, σκεφθήκαμε με ευκαιρία της συμμετοχής όλων

των Πειραματικών Σχολείων της Μαράσλειας κοινότητας στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Comenius - Δράση 1, για ανταλλαγή και βίωση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, μεταξύ σχολείων των Ευρωπαϊκών κρατών και παρουσιάσαμε για δύο συνεχή έτη, αντιπροσωπευτικά, χαρακτηριστικά, παραδοσιακά Ζαγορίσια έθιμα.

Ένα απ' αυτά που παρουσιάσαμε και το οποίο θέλουμε να μοιραστούμε μαζί σας είναι η παραδοσιακή γιορτή «του Λαζάρου».

Με υπόδειξή μας σε τεχνίτη ξυλουργό καταρχήν, κατασκευάσαμε τον ξύλινο εσταυρωμένο, όπως τον ανακαλέσαμε στη μνήμη μας από τα παιδικά μας βιώματα, τον ανθοστολίσουμε με αθηναίικα λουλούδια, αφού μας λείψανε «οι πασχαλομάντζες», τα πασχαλομάνουσα δηλαδή του χωριού μας και

κίνη φλοκάτη, την κεντημένη, πλουμιστή ποδιά, το γιλέκο της και το χαρακτηριστικά δεμένο μαντίλι-κεφαλόδεσμο.

Ντυμένη λοιπόν με τη Ζαγορίσια φορεσιά και κρατώντας καλάθι με αυγά, ξερά σύκα, «κράνια» και τη χαρακτηριστική Ζαγορίσια «σταυροκουλούρα» (το ψωμί δηλαδή σε σχήμα σταυρού, με τη σφραγίδα του προσφύρου επάνω της, δώρο για τα βαφτιστήρια), για «να φιλέψει» τα παιδιά των Σχολείων και με τους μαθητές μας να κρατούν τον ξύλινο σταυρό του Λαζάρου, επισκεφθήκαμε δάσκαλοι και μαθητές του Σχολείου μας, όλα τα συστεγαζόμενα σχολεία του Μαράσλειο, για να ψάλλουμε «το Λάζαρο».

Ήταν ιδιαίτερα συγκινητικό για μας να διδάσκουμε σε μαθητές και δασκάλους, τα παραδοσιακά «κάλαντα του Λαζάρου», τα κάλαντα που δεν

αμε στα παιδικά μας χρόνια, το τραγούδι «του Λαζάρου», με τις παραλλαγές του για τον ιε-

λο και πατέρα μας και στον τόπο μας, ανταποκρινόμενες στο χρέος εκείνο που μας καλεί να

Από τη ζαγορίσια παραδοσιακή γιορτή του «Λαζάρου» στο Μαράσλειο. Απρίλης 2000.

ρέα, αλλά και για τον ξενιτεμένο Ηπειρώτη, για το γραμματικό και τον ψάλλη, για τον ταξι-δεμένο Ηπειρώτη, για το νοικοκύρη (αφέντη του σπιτιού), για την κυρά Χρυσή, την κυρά μαλαματένια (τη νοικοκυρά), και για το μικρό παιδί.

μελετούμε όλα αυτά που είναι δικά μας».

Τραγούδι μπροστά στην εκκλησία

— Καλώς μας ήθε ο Λάζαρος και φέτος και τον χρόνον με τη λαμπρή την Πασχαλιά με τον καλό το χρόνο.

Τραγούδι για τον παπά

Για σήκω σήκω Δέσποτα και μη βαριά κοιμάσαι γιατί σημαίνουν οι εκκλησιές τα μοναστήρια ψάλλουν. Μόν' η δική σου η εκκλησία δε ψέλλει, δε διαβάσει. Σήκωσ' τα μαθητούδια σου να ψάλλουν, να διαβάσουν να πουν τα πάθη του Χριστού, τα πάθη του Λαζάρου.

Τραγούδι για τον ξενιτεμένο Εδώ 'χουν τον αφέντη μας πολύ μακριά στα ξένα. Τώρα μας είπαν έρχεται μας πήραν τα σχορδία (σχορδία).

Τραγουδήσαμε τα πιο πάνω τραγούδια και τα προσφέραμε ταπεινό αντίδωρο στο δάσκα-

Κλείνοντας αυτή την παρουσίαση αναβίωσης των Ζαγορίσιων εθίμων, στο χώρο των Σχολείων του Μαράσλειο, θέλω να εκφράσω τον ειλικρινή θαυμασμό μου στις συναδέλφους Γενναδίου, για τη Ζαγορίσια κουλτούρα τους, για την παιδαγωγική τους προσφορά στα εκπαιδευτικά δρώμενα του Μαράσλειο και για τη συμβολή τους στη διαφύλαξη, συνέχιση και γονιμοποίηση της πολύτιμης λαϊκής μας, πολιτιστικής κληρονομιάς.

Συγχρόνως, θεωρώ σκόπιμο να τις προτρέψω να προβούν σε δημοσίευση του πλούσιου λαογραφικού υλικού για το Ζαγόρι που έχουν στη διάθεσή τους από το αρχείο του πατέρα τους, Ζαγορίσιου δασκάλου, αείμνηστου, Μιχαήλ Γενναδίου.

Τις ευχαριστώ γιατί ζωντάνεψαν στις πνήμες μας θύμησης από τις ιδιαίτερες πατρίδες μας και μας πρόσφεραν κίνητρα για παρόμοιες πρωτοβουλίες.

Τέλος, ευχαριστώ το εξαιρετικό περιοδικό σας, για τη φιλοξενία.

Με τιμή
Δήμητρα Εμμ.
Χατζημανώλη
(Παιδαγωγός -
Φιλόλογος)

Κάλαντα του «Λαζάρου» στο Μαράσλειο Σχολείο Αθηνών. Απρίλης 2000.

προσθέσαμε στη βάση του τετραγώνου ξύλου του, «τα κυπριά», τα γνωστά μας ποιμενικά κονδούνια, που θα συνόδευσαν με τον ήχο τους τα Ζαγορίσια κάλαντα του Λαζάρου.

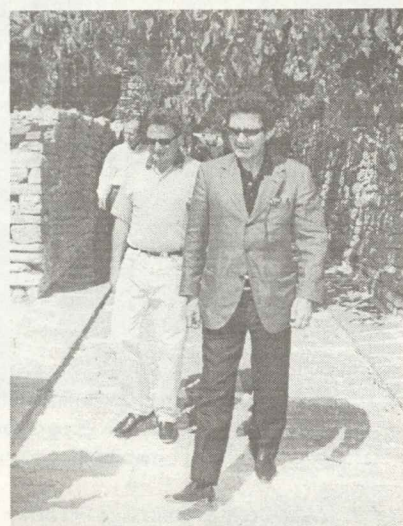
Όμως, η αναβίωση του εθνικισμού, θεωρήσαμε ότι θα υπογραμμίζονταν πιο έντονα, αν καταφέραμε να του δώσουμε περισσότερο τοπικό χρώμα, το οποίο και επιτύχαμε με το να ντυθεί η δασκάλα Αριστέα Γενναδίου, με την περίτεχνη, αυθεντική Ζαγορίσια φορεσιά, με γαϊτανένια της μαυροκόκ-

μπορούν ν' ακουστούν πια στα σχολεία των χωριών μας, αφού έκλεισαν, μένοντας χωρίς παιδιά, ανθεντικά σε ήχο και σε λόγο, όπως ακριβώς ο αείμνηστος δάσκαλός μας και πατέρας μας, Μιχαήλ Γενναδίδης, τα χάραξε και τα κράτησε ζωντανά στη μνήμη μας και στην καρδιά μας, τη δική μας και όλων των μαθητών του χωριού μας.

Τραγουδήσαμε όλοι μαζί συνοδεύοντας τον ήχο «των κυπριών» του σταυρού, που ρυθμικά οι μαθητές μας κουνούσαν, όπως κι εμείς τον σεί-

Το Ίδρυμα «Σταύρος Σ. Νιάρχος» ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΠΟΙΪΑΣ

γικές περιοχές της χώρας, αλλά εμείς οι Ηπειρώτες έχουμε την αίσθηση ότι οι ιδρυνο-ντές του απέκτησαν μια βαθύτερη ψυχική επαφή με το χώρο μας. Αυτό οφείλεται νο-μίζουμε στην προσωπική ευαισθησία τους, στην πλούσια ιστορία του τόπου μας, στις πολιτιστικές καταβολές του, αλλά και σε κά-ποιους εκλεκτούς συμπατριώτες μας που

Οι Φίλιππος και Σταύρος Νιάρχος
προσέχονται στην περιήγηση
φωτογραφική έκθεση Boissonnas.

ανέπτυξαν και συντήρησαν θερμές φιλικές σχέσεις με μέλη της οικογένειας Νιάρχου. Δεν είναι τυχαία η ευλικρινής αγάπη για την Ήπειρο του κ. Κωστή Δρακόπουλου που είναι η ψυχή του Ιδρύματος στην Ελλάδα. Χάρις σ' αυτόν ήρθαν δύο συνεχόμενες χρονιές στην Πόλη μας και τα Ζαγοροχώρια και τα τρία παιδιά (Μαρία, Φίλιππος και Σπύρος) του Σταύρου Νιάρχου που μαγεύτηκαν από τις φυσικές ομορφιές μας και ενθουσιάστηκαν από τα έργα τους. «Καλή επιτυχία στις νέες προσπάθειες, θα ξανάρθουμε» έγραφε προ ημερών ο Φίλιππος Νιάρχος στον Άγγελο Κίτσο, φίλο του Ιδρύματος.

Δεν χρειάζεται δεύτερη σκέψη για να αντιληφθεί κανείς την βαρύνουσα σημασία

που έχει για την κοινωνική πρόοδο και την πολιτιστική ανάπτυξη της Ηπείρου γενικότερα η δημιουργική παρουσία στο χώρο της ενός τόσο δυναμικού και μεγάλων δυνατοτήτων Οργανισμού, όπως είναι το Ίδρυμα Νιάρχου.

Μέσα από μία τέτοια παρουσία άλλωστε δεν σφυρηλατούνται μόνο δεσμοί, αλλά προσεγγίζονται και αξιολογούνται καλλίτερα τοπικές ανάγκες και μορφοποιούνται, κατά συλλογικό τρόπο, οράματα.

Όμως το Ίδρυμα «Σταύρος Σ. Νιάρχος» δεν είναι μία αθόρυβη και πολύτιμη δύναμη μόνο για τον τόπο μας, αλλά για όλη την Ελλάδα.

Από στοιχεία που δανειστήκαμε από τον τελευταίο απολογιστικό τόμο του Ιδρύματος και από το βιβλίο «Εκ της θαλάσσης τα κρείττω» του Ευστάθιου Μπάτη θα κάνουμε τώρα μια συνοπτικότερη αναφορά στους σκοπούς και στη δράση του Ιδρύματος κατά τα έτη 1997-2001, επιχειρώντας παράλληλα μία εξίσου σύντομη προσέγγιση της φιλοσοφίας του.

Το 1996, που πέθανε ο Σταύρος Νιάρχος, είχε δημιουργήσει μια σημαντική παρουσία, της οποίας ένας από τους κύριους κληρονόμους είναι το Ίδρυμα «Σταύρος Σ. Νιάρχος», με έδρα το Λιχτενστάιν. Εκτίμησε τις ευκαιρίες που του δόθηκαν στη ζωή και, όπως απέδειξε με τη διαθήκη, ήθελε να μοιραστεί ένα μέρος της μεγάλης του επιτυχίας με ανθρώπους λιγότερο τυχερούς στον τόπο του την Ελλάδα, και στον υπόλοιπο κόσμο. Έτσι το Ίδρυμα έχει παγκόσμια δράση, οι κυριότερες όμως δραστηριότητές του αναπτύσσονται στην Ελληνική Επικράτεια.

Κάθε χρόνο διατίθεται ένα ποσό στην Ελλάδα που ισοδυναμεί τουλάχιστον με 50% των συνολικών δαπανών του Ιδρύματος. Από το 1997 μέχρι το 2001 έχουν διατεθεί 70 εκατομμύρια δολάρια (28 δις περίπου), με τα οποία επιχορηγήθηκαν 315 έργα σε διάφορες περιοχές της χώρας. Τα έργα αυτά είχαν σχέση με Υγεία, Κοινωνική Πρόνοια, Εκπαίδευση, Ναυτιλία, Τέχνες και Πολιτισμό.

Ένα από τα σημαντικότερα έργα του Ιδρύματος, που αποπερατώνεται εντός του τρέχοντος έτους, είναι το επιβλητικό Κέντρο Εκπαίδευσης και Στέγασής της Ειδικής Μο-

νάδας Αντιμετώπισης Καταστροφών (1η ΕΜΑΚ) σε χώρο 4 στρεμμάτων του Στρατιωτικού Αεροδρομίου Ελευσίνας. Στην ΕΜΑΚ επίσης το Ίδρυμα δώρισε πρόσφατα ειδικό ελικόπτερο super puma με πλήρη εξοπλισμό για την καταπολέμηση πυρκαγιών.

Κατά τη σύντομη μέχρι τώρα πορεία του το Ίδρυμα «Σταύρος Σ. Νιάρχος» δεν επέλεξε μόνο το ένα μεγάλο και εντυπωσιακό έργο, αλλά στράφηκε από την αρχή στην εντόπιση φανερών και αφανών αναγκών της κοινωνίας σε τοπική και σε εθνική κλίμακα και σε όλα τα επίπεδα της ζωής και του πολιτισμού της χώρας. Θέλησε με άλλα λόγια, να βοηθήσει όλους αυτούς και τα όσα κάνουν, έξω από τους μεγάλους κρατικούς ή και ιδιωτικούς σχεδιασμούς και ακόμη τους παράγοντες της κοινωνίας που εμφανίζονται από ευλικρινή αισθήματα προσφοράς και φιλαλληλίας και δεν «φτάνουν τα χέρια τους» να πραγματοποιήσουν κάποιο σκοπό, ή να μπορέσουν να ολοκληρώσουν κάποιο σημαντικό προσωπικό όραμα για το καλό του συνόλου.

Εγκαινιάσει λοιπόν, από τα πρώτα του βήματα στην Ελλάδα, κυλιόμενα προγράμματα χορηγιών, αλλά μετά από συστηματική προεργασία που περιλαμβάνει σχολαστική έρευνα χρησιμότητας του κάθε έργου και φερεγγυότητας του φορέα ή του αναδόχου. Μια έρευνα που δεν στηρίζεται μόνο στην απλή πληροφωρία ή στα συνήθη συστατικά έγγραφα, αλλά στην επιτόπια εκτίμηση, μετά από επίσκεψη των μελών της Συμβουλευτικής Επιτροπής του Ιδρύματος για την Ελλάδα.

Το Ίδρυμα διοικείται από εξαμελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από τους κυρίους: Sir Dennis Weatherstone, Φίλιππο και Σπύρο Νιάρχο (οι δύο μεγαλύτεροι γιοί του ιδρυτή του Σταύρου Νιάρχου), Ανδρέα Κ. Δρακόπουλο, Alois Jurt και Donald M. Harrisson.

Στην Ελλάδα που είναι ο κύριος χώρος δραστηριοποίησης του Ιδρύματος έχει συσταθεί η Συμβουλευτική Επιτροπή του με Πρόεδρο τον κ. Κωστή Δρακόπουλο και μέλη τους Γιώργο Αγουρίδη, Ιωάννη Γκούμα, Γιώργο Διαμαντόπουλο και Άδωνι Κύρρου.

Οργανωτικός Γραμματέας της Επιτροπής είναι ο κ. Επαμεινώνδας Ν. Φαρμάκης. Όπως προαναφέρθηκε, η Επιτροπή έχει ως σκοπό να ερευνά ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο και να προτείνει προς χρηματοδότηση φορέων με μακροχρόνια υπηρέσια στους τομείς ενδιαφέροντος του Ιδρύματος.

αποκατάσταση. Επίσης στη Μαθητική Εστία της Ριζαρείου στο Μονοδένδρι φιλοξενούνται 40 μικροί μαθητές από τις ίδιες περιοχές, που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο Μονοδενδρίου με τις λαμπρές επιδόσεις του - πρόσφατη η θαυμάσια παράσταση στο θέατρο «Τζένη Καρέζη» των Αθηνών - μιας ωραίας διασκευής των «Ορνίθων» του Αριστοφάνη. Τέλος το Ριζαρείο Εκθεσιακό Κέντρο έχει εξελιχθεί, χάρις στις πανελλαδικές ενδιαφερόντος δραστηριότητές του, σε σημαντικό πόλο πολιτιστικού τουρισμού για την περιοχή του Ζαγορίου και των Ιωαννίνων. Αψευδής μάρτυρας οι χιλιάδες επισκέπτες που συρρέουν από όλη την Ελλάδα για να επισκεφθούν την περίφημη Έκθεση Boissonnas, η οποία αργότερα θα δώσει τη θέση της κάποια εξίσου εντυπωσιακή διοργάνωση.

Αξίζει εξ άλλου να σημειωθεί ότι το σύνολο των εργαζομένων στις μονάδες της Ριζαρείου στο Μονοδένδρι με πλήρη απασχόληση και ασφάλιση στο ΙΚΑ ανέρχεται σε 40 άτομα.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - Μια πρόταση ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΚΛΟΝΑΡΗΣ (Ένας ξεχασμένος - πλην άξιος - Ζαγορίσιος)

Προς
τον αξιότιμο κ. Νικόλαο Γκόντα
Πρόεδρο
του Δημοτ. Συμβουλίου
Ιωαννίνων
ΕΝΤΑΥΘΑ

ΘΕΜΑ: Ονομασίες οδών

Έχοντας υπόψη ότι τα διακεκριμένα πρόσωπα μιας ιστορικής εποχής, που έχουν προσφέρει τα μέγιστα στο κοινωνικό σύνολο, πρέπει να τιμώνται, με σκοπό να διατηρούνται στη μνήμη μας, αποτελώντας πρότυπα προς μίμηση σας παρακαλώ να εξετάσετε τη δυνατότητα ονομασίας μιας οδού των Ιωαννίνων, αντάξιας του τιμωμένου, σε «οδό Χριστόδουλου Κλονάρη».

Προκειμένου να σας διευκολύνω στην εισήγησή σας, επισυνάπτω βιογραφικό του ανωτέρω.

Με εξαιρετική τιμή
Φίλιππος Ν. Μησιμάρης
Δάσκαλος
Λεπτοκαρυά Ζαγορίου

Κλονάρης, Χριστόδουλος
Ιωάννου. Νομικός και πολιτικός
(Λασκοβέτσι, Ζαγόρι 1788 -

Αθήνα 1849). Εργάστηκε κατά τα πρώτα νεανικά του χρόνια ως δάσκαλος σε διάφορα εντατικά της υπόδουλης Ελλάδος και κατόπιν στο Βουκουρέστι, όπου, μαζί με τον Γεννάδιο, προσελήφθη στην Αυθεντική Σχολή, υπό τον Νεόφυτο Δούκα. Στις αρχές του 1819, πήγε στο Παρίσι, όπου παρέμεινε ως το 1826. Εκεί συνδέθηκε με τον Αδαμάντιο Κοραή και άρχισε ν' ασχολείται εντατικά με νομικά ζητήματα, δημοσιεύοντας και μελέτες επί του ελληνικού και του οθωμανικού δικαίου στο γαλλικό περιοδικό *Themis* (1819). Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα (αρχές του 1826), συμμετέσχε στην Εθνική Συνέλευση ως εκπρόσωπος της Ηπείρου· διορίστηκε γραμματέας της Επιτροπής Συνελεύσεως υπό τον Παλαιών Πατρών Γερμανό και συνέταξε τη διακήρυξη «Περί συστάσεως εγκληματικού Δικαστηρίου». Φαίνεται ότι έλαβε ενεργό μέρος στη σύνταξη του φιλελεύθε-

ρου Συντάγματος της Τροιζήνας του 1827. Μετά την άφιξη του Καποδίστρια διορίστηκε, μαζί με τον Ι. Γεννατά και τον Γρ. Σούτσο, μέλος της Τριμελούς Νομοθετικής Επιτροπής. Κατ' αντίθεση προς τον Γεννατά, εισηγήθηκε την αποφυγή καινοτομιών και τη μετριοπαθή προσαρμογή στην ελληνική νομική παράδοση.

Μετάξύ των νομοθετημάτων που φέρουν τη σφραγίδα του πνεύματός του πρέπει να μνημονευθεί ο Διοργανισμός των Δικαστηρίων του 1828, ίσως δε και ο Διοργανισμός του 1830. Στον Κ. οφείλεται επίσης, κατά μέγα μέρος, υπό την ιδιότητά του ως Γραμματέως της Δικαιοσύνης, η οριστική λύση που δόθηκε λίγο αργότερα στο θέμα των σχέσεων μεταξύ εθμικού και γραπτού δικαίου (αναγνώριση της ισχύος των τοπικών εθίμων, όπου επεκράτησαν, παράλληλα προς το βυζαντινο-ρωμαϊκό δίκαιο - *Αρμενόπουλος), σύμφωνα με

Ένας διακεκριμένος Ζαγορίσιος

Πολλοί υπήρξαν διακεκριμένοι ιστορικά στο Ζαγόρι μας και το πρόβαλλαν επί δύο αιώνων ως τώρα, κάνοντάς το να γίνει κάτι, που δεν υπήρξε σ' άλλη περιοχή της Ηπείρου και της Ελλάδας γενικά. Κι ένας τέτοιος σπουδαίος, αξέχαστος και διακεκριμένος Ζαγορίσιος ήταν και είναι ακόμη σήμερα ο **Νεόφυτος Δούκας**, ένας σπουδαίος διδάσκαλος του Γένους, που γεννήθηκε στα Άνω Πεδινά του Ζαγορίου το 1760. Οι στοιχειώδεις και πρώτες σπουδές του έγιναν στο Μέτσοβο, όπως μας πληροφορεί η ιστορία της εποχής... και χειροτονήθηκε ιερέας ευθύς αμέσως.

Ύστερα μετέβη στο Βουκουρέστι της εποχής και εγκαταστάθηκε εκεί επισήμως το 1786, σε ηλικία 26 ετών. Στο Βουκουρέστι είχε την τύχη να γίνει μαθητής του σοφού έλλη-

να δασκάλου Λάμπρου Φωτιάδη. Έτσι άρχισε να διακρίνεται για την τέλεια κατάρτισή του και τη σωστή προετοιμασία του και διορίστηκε εφημέριος, το 1803, στο ναό της ελληνικής παροικίας της Βιέννης. Εκεί, όταν πήγε και εγκαταστάθηκε, έγραψε τα σπουδαιότερα από τα έργα του. Συγχρόνως δε ήταν εκεί και δάσκαλος των Ελλήνων μαθητών της περιοχής.

Ύστερα από την ελληνική επανάσταση του 1821 πήγε στην Τρανσυλβανία όπου και συνέχισε το εκπαιδευτικό του έργο. Σε λίγα χρόνια, όταν είχαν και άλλοι Έλληνες ότι ήταν σπουδαίος και σημαντικός, τον κάλεσε ο Καποδίστριας να αναλάβει τη διεύθυνση του Ορφανοτροφείου Αίγινας. Αμέσως ο Νεόφυτος ανέλαβε και αυτή την ευθύνη ευχαρίστως κι εκεί, που εγκαταστάθηκε ίδρυσε και

τυπογραφείο, όπου βεβαίως τυπώθηκαν αμέσως και στη συνέχεια πολλά από τα συγγράμματά του.

Όταν, σε λίγο καιρό, η Αθήνα έγινε πρωτεύουσα της Ελλάδας ο ίδιος διορίστηκε σύμβουλος των εκκλησιαστικών υποθέσεων, αφού είδαν απίπο πολλοί, ότι ήταν ένας διακεκριμένος Έλληνας πολίτης κι ένας αμερόληπτος ιερέας της εποχής εκείνης. Και μ' αυτή την ιδιότητα πλέον βοήθησε τον Γ. Γεννάδιο να ιδρύσουν τη Ριζαρείο Σχολή κι έγινε ο πρώτος διευθυντής της. Κι γι' αυτό, όταν απεβίωσε αργότερα στην Αθήνα, το 1845, σε ηλικία 85 ετών, ετάφη δίπλα σ' αυτή τη Σχολή, ανήκοντας πλέον στα ιστορικά και σπουδαία πρόσωπα του Ζαγορίου.

Αυτός ο Ζαγορίσιος ήταν ένας σπουδαίος εκδόσης βιβλίων, αλλά κι ένας αμερόληπτος σχολιαστής των αρχαίων

κειμένων. Έτσι εξέδωσε, ή παρέφρασε σε ολοκληρή σειρά τόμων, τον Όμηρο, το Σοφοκλή, τον Θουκυδίδη και πλείστους άλλους και σημαντικούς αρχαίους Έλληνες. Γι' αυτό και έμεινε ως ένας σημαντικός και σπουδαίος Ζαγορίσιος ως σήμερα στην ιστορία της περιοχής μας και στη μνήμη όλων μας.

Παρόμοιοι Ζαγορίσιοι της ίδιας εποχής υπήρξαν και πολλοί άλλοι. Και από άλλα χωριά βεβαίως του Κεντροδυτικού κυρίως Ζαγορίου μας και ελπίζω ότι προσεχώς θα μας δοθεί η ευκαιρία να δούμε στο «Ζαγόρι μας» από κοντά αρκετούς από αυτούς. Γιατί το Ζαγόρι διακρίνονταν επί αιώνες για τον πολιτισμό του, την πρόδο του, την ανεξαρτησία του επί Τουρκοκρατίας και την άμεση σχέση του με την ελληνική ιστορία γενικά.

Ματθαίος Λέκκος

Από το Ίδρυμα «Σταύρος Σ. Νιάρχος»

ΔΩΡΕΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΤΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

• Τα νέα σχέδια του Ιδρύματος για την περιοχή μας

Ένα από τα καλλίτερα στο είδος του στην Ευρώπη επιβατηγό αυτοκίνητο 18 θέσεων, με κίνηση τεσσάρων τροχών για την αντιμετώπιση δυσχερών καιρικών συνθηκών, ειδικής παραγγελίας στη Γερμανία, δώρισε στη Ριζαρείο το Ίδρυμα «Σταύρος Σ. Νιάρχος» για την εξυπηρέτηση των μονάδων της στο Μονοδένδρι. Συγκεκριμένα πρόκειται για το εκεί Χειροτεχνικό Κέντρο, την Μαθητική Εστία Δημοτικού Σχολείου και το Εκθεσιακό Κέντρο.

Όπως εδήλωσε ο Πρόεδρος της Συμβουλευτικής Επιτροπής του Ιδρύματος Νιάρχου κ. Κωστής Δρακόπουλος - γνωστός πλέον στον τόπο μας για τα φιλοπαιρωτικά αισθήματα και την πολύτιμη προσφορά του - το Ίδρυμα με την ως άνω δωρεά δεν θέλησε να καλύψει απλώς μια ζωτική λειτουργική ανάγκη της ιστορικής Ριζαρείου, αλλά και να επιβραβεύσει τρόπον τινά συμβολικά την αξιόλογη δραστηριότητά της στον ορεινό όγκο της γενέτειρας των Αδελφών Ριζάρη, η οποία και σημαντική εθνική σκοπι-

Μέλη της οικογένειας Νιάρχου στο Ριζαρείο Χειροτεχνικό Κέντρο Μονοδενδρίου.

μότητα εξυπηρετεί, αλλά και πολλά ωφέλιμα αποβαίνει για την ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων.

Επισημαίνεται ότι στο Ριζαρείο

Κέντρο Μονοδενδρίου εκπαιδεύονται αυτή την περίοδο 35 κορίτσια από την Ήπειρο και την ελληνική μειονότητα της Αλβανίας, των οποίων στη συνέχεια προωθείται η επαγγελματική

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Αναδάσωση από μαθητές

Πολλοί ήταν οι μαθητές που συμμετείχαν σε δενδροφυτεύσεις στον Φρόντζο, στους αύ-

Οι μαθητές του 5ου Γυμνασίου με πάθος φυτεύουν τα νέα δενδρύλλια στο χώρο γύρω από το άγαλμα της Γυναίκας της Πίνδου.

λειους χώρους των σχολείων τους και σε άλλες περιοχές, τιμώντας με πράξεις την Παγκόσμια Ημέρα Δασοπονίας.

Οι μαθητές του 5ου Γυμνασίου Ιωαννίνων, επέλεξαν ένα διαφορετικό χώρο, αυτόν γύρω από το άγαλμα της Ζαγορίσιας Γυναίκας στην περιοχή του Ζαγορίου.

Ήταν η δεύτερη φορά που οι μαθητές αυτοί επισκέφθηκαν τη Ζαγορίσια Γυναίκα, έχοντας μαζί τους δενδρύλλια. Η επίσκεψή τους αυτή τους γέμισε με ιδιαίτερη χαρά, καθώς είδαν με τα ίδια τους τα μάτια τους περσινούς τους κόπους να έχουν αποδώσει.

Τα μισά από τα τριακόσια δενδρύλλια που είχαν φυτεύσει πέρσι, κατά την Παγκόσμια Ημέρα Δασοπονίας, κατάφεραν να πιάσουν ρίζες και να μεγαλώνουν.

Με όρεξη και με πάθος για τη δημιουργία περισσότερου πρά-

σινου ξεκίνησαν να φυτεύουν τα νέα δενδρύλλια, έχοντας στο πλευρό τους τη συμπαράσταση τόσο του διευθυντή του σχολείου και των δασκάλων τους όσο και του δημάρχου Κεντρικού Ζαγορίου κ. Γαβριήλ Παπαναστασίου. Οι μαθητές έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον γι' αυτή την προσπάθειά τους.

Χαρακτηριστικό είναι ότι ζήτησαν από το δήμαρχο Κεντρικού Ζαγορίου να περιφράξει την περιοχή προκειμένου να προστατευτεί το πράσινο και κυρίως τα νέα δενδρύλλια, από τα ζώα που περνούν από την περιοχή αυτή και καταστρέφουν τους κόπους τους.

Κατάφεραν μάλιστα να αποσπάσουν τη δέσμευση από τον δήμαρχο κ. Γαβριήλ Παπαναστασίου ότι θα υλοποιήσει την επιθυμία τους σε συνεργασία με το Δασαρχείο.

Λεπτοκαρυά: Αφιέρωμα στην ευεργέτιδα της Κοινότητας Λεπτοκαρυάς Ζαγορίου Ερικαίτη Γεωργίου Ιωαννίδη

Αξίζει να μνημονεύσουμε ανθρώπους που έζησαν σε άλλες εποχές που ενδιαφέρονταν για το κοινό καλό και όχι όπως στη σημερινή που επικρατεί ο άκρατος ατομικισμός.

Η Ερικαίτη Ιωαννίδη άφησε το σπίτι που της κληροδότησε ο πατέρας της με διαθήκη της στην Κοινότητα Λεπτοκαρυάς. Υπήρξε γόνος ευκατάστατης οικογένειας και είχε σπουδάσει αρχιτέκτονα σε μια εποχή που ελάχιστα κορίτσια (κι αυτά από πλούσιες οικογένειες) περνούσαν την πύλη του Πανεπιστημίου. Ήταν βοηθός του καθηγητή του Πολυτεχνείου και ευεργέτη Βασ. Κουρεμένου. Η ίδια έκανε

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ ΚΥΚΛΟΣ ΟΜΙΛΙΩΝ ΑΝΟΙΞΗ 2002

Ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίσιων στα πλαίσια της πληρέστερης υποστήριξης της διδασκαλίας λαϊκών χορών και τραγουδιών, οργανώνει κύκλο ομιλιών στην αίθουσα του Πνευματικού του κέντρου, Χρηστο-βασίλη 8, Ιωάννινα.

Τετάρτη 15 Μαΐου 2002, ώρα 8 μ.μ.

Κωνσταντίνος Θεμελής: «Οι ψιθυριστές άνεμοι μεταξύ χορού και θεάτρου».

Ο Κωνσταντίνος Αν. Θεμελής γεννήθηκε στο Φλαμπουράρι του Ζαγορίου. Αποφοίτησε από τη Ζωσιμαία Σχολή και στη συνέχεια σπούδασε φυσική στη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου Θράκης, βοηποιώντας στην Επιθεώρηση τέχνης της Ρούλας Πατεράκη, κλασσικό μπαλέτο με δάσκαλο τον Γιάννη Μέτση και τεχνική Jazz με τη Λιλή Μπερδέ.

Ίδρυσε το θέατρο Στάλκερ όπου, για πολλά χρόνια ανέπτυξε τη δημιουργική του δραστηριότητα, κυρίως στο χώρο της παιδαγωγικής του ηθοποιού.

Οι παράλληλες επαγγελματικές του δραστηριότητες εκτείνονται στους χώρους της δημοσιογραφίας, της μετάφρασης και της γραφής. Υπήρξε βασικό στέλεχος του περιοδικού «Περιοδικό» και συνεντευξιαστής ή και κειμενογράφος στα περιοδικά Τέταρτο, Ήχος, Γεύση, Playboy, Μετρό, Μελωδία και Ίνδικτος.

Βιβλία του:

- Θόδωρος Αγγελόπουλος, «Το παρελθόν ως ιστορία, το μέλλον ως φόρμα».

- Προσωπογραφίες, Σειρά βιβλίων με συνομιλίες του με σημαντικές προσωπικότητες. Εκδόσεις Ύψιλον.

- Ο Λόγος του Αρχιμάρτυρα (Άρης Κωνσταντινίδης)

- Πορτραίτο ενός Πρίγκιπα (Γιώργος Χειμωνάς)

- Η Θεία Βλακεία (Νίκος Καρούζος)

- Ενεστώς Διαρκείας (Γιέργκυ Κροτόφσκι)

- Η Αποουσία ενός ανθρώπου (Ρίσαρντ Τσίσλακ) Εκδόσεις Ίνδικτος.

μού Ηλείας. Παντρεύτηκε την Ασπασία, από το Μπιθικού της Αλβανίας. Εκτός από την Ερικαίτη είχε και άλλα δύο παιδιά: την Ανδρονίκη, φαρμακοποιό, σύζυγο του Πέτρου Βιτωλάνου απ' την Πρέβεζα και τον Κώστα που σπούδαζε στη Νομική Σχολή Αθηνών. Εκτός από το σπίτι στην οδό Μουλαϊμίδου 3 είχε και το οίκημα της οδού 28ης Οκτωβρίου, όπου στεγάζεται σήμερα η Τράπεζα εργασίας (το αγόρασε ο δικηγόρος Κων. Στεφόπουλος απ' τις κόρες του το 1935).

Ο Γεώργιος Ιωαννίδης πέθανε στην Αθήνα το 1926 σε ηλικία 63 ετών, στο σπίτι του στην οδό Ευφορίωνος 7 στο Παγκράτι. Τα οστά του μεταφέρθηκαν κατόπιν επιθυμίας του στα Γιάννινα στον οικογενειακό τάφο της Καλυψώς Χαλκιά, αδερφής της γυναίκας του Ασπασίας. Τα στοιχεία είναι παρμένα απ' το βιβλίο του δημοσιογράφου Χρήστου Σ. Τσέση «Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα από το 1913-1998».

Χαρά Παπαδοπούλου-Κατσαρού

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Αδελφότητα Αγίου Μηνά Ζαγορίου

ΕΚΛΟΓΕΣ ΝΕΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ 10-3-2002

Την Κυριακή 10-3-2002 και ώρα 10.30 π.μ. έγιναν οι εκλογές για την ανάδειξη του νέου Διοικητικού Συμβουλίου της Αδελφότητας του Αγίου Μηνά. Οι εκλογές έγιναν στα γραφεία της Ένωσης Ζαγορίσιων

Χρονόπουλος Χαρίσης. Στη συνέχεια ακολούθησε η κοπή της βασιλόπιτας (η οποία ήταν ευγενική προσφορά της Άννας Βακόλα του Ελευθερίου), από τον Πρόεδρο Στεργίου Π. Βασιλή. Το

Ο Πρόεδρος Στεργίου Π. Βασιλής κόβει την πίτα περιστοιχισμένος από μέλη του Δ.Σ.

(Γερανίου 41, Αθήνα), με τη συμμετοχή αρκετών συγχωριανών μας που έχουν ως μόνιμο τόπο διαμονής την Αθήνα. Με την παρουσία του μας τίμησε και ο Γ. Γραμματέας της Ένωσης Ζαγορίσιων και Πρόεδρος του Ελαφότοπου, Γκογιάννος Προκόπης.

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της

φλουρί «έπεσε» σε ένα νέο μέλος της Αδελφότητας, την κυρία Βεσκούκη Ευρυδική, η οποία κέρδισε και το έπαθλο, ένα μοντέρνο ραδιοκασετόφωνο με CD player.

Όλοι ευχήθηκαν τα καλύτερα στο νέο Διοικητικό Συμβούλιο, για μια πορεία δημιουργική και εμπνευσμένη.

Μέρος του κόσμου που συμμετείχε στην ψηφοφορία.

Αδελφότητα αποτελείται από τους εξής: Πρόεδρος: Στεργίου Π. Βασιλής Αντιπρόεδρος: Βακόλας Ελευθέριος

Γεν. Γραμματέας: Τζιομάκας Ράνια Ταμίας: Κολακός Σπύρος

Δημ. Σχέσεων: Τζιομάκας Βασιλής Μέλη: Κολακός Θανάσης, Λαγκαβάνης Μιχάλης, Τζιομάκας Βαγγέλης, Χρονόπουλος Γιώργος

Αναπληρωματικοί: Καμπιλέσας Οδυσσέας, Κούγκουλης Γιώρ-

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ

Μεγάλη επιτυχία σημείωσε και φέτος ο χειμερινός χορός που διοργάνωσε η Αδελφότητά μας μαζί με το Σύλλογο του Παπίγκου στις 24 Φεβρουαρίου στο κοσμικό κέντρο «Φάρος».

Σε μια πολύ όμορφη αίθουσα, είχαμε την ευκαιρία να ανταμώσουμε και να διασκεδάσουμε με τα τραγούδια της ιδιαίτερης πατρίδας μας, μα πιο πολύ να συνομιλήσουμε με συγχωριανούς και φίλους.

Ευχαριστήριο για το Νομάρχη Ιωαννίνων

Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου και το περιοδικό «το Ζαγόρι μας» εκφράζουν για μια ακόμα φορά τις ευχαριστίες τους στην Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων και προσωπικά στον κ. Νικόλαο Ζαρμπαλά, Νομάρχη Ιωαννίνων και στον κ. Στέφανο Παππά, υπεύθυνο του γραφείου Δημοσίων Σχέσεων, για την προσφορά των βιβλίων που χρηματοδοτεί την έκδοσή τους η Νομ. Αυτ/ση και τα οποία εμπλουτίζουν τη βιβλιοθήκη μας. Πρέπει επίσης να εκφράσουμε και μεις τα εύσημα για την δραστηριότητα αυτή της Νομαρχίας. Δεκάδες βιβλία με ποικίλα θέματα, που θα ήταν δαπανηρό για τους εκδότες τους να τα τυπώσουν και να τα κυκλοφορήσουν. Αυτή τη φορά η Νομαρχία μας πρόσφερε την έκδοση «Πέτρινα Γεφύρια» της κ. Νίτσας Συνίκη-Παπακώστα. Το λεύκωμα περιέχει ιστορικά στοιχεία και σκίτσα των γεφυριών από την εκδότρια και μετάφραση στα αγγλικά από την κ. Αμαλία Παπακώστα. Τέλος πρέπει να σημειώσουμε, όπως άλλωστε ομολογείται, ότι η ιδέα της δημιουργίας του λευκώματος ανήκει στον Μονοδενδρίτη κ. Κωστάκη Κατσαδήμα.

Τα γεφύρια που παρουσιάζονται στο λεύκωμα διαιρούνται σε ενότητες ανάλογα με τα ποτάμια, τους παραποτάμους και τα ρέματα που σκεπάζουν. Τα γεφύρια που παρουσιάζονται για το Ζαγορίσιο χώρο είναι τα εξής:

Α. ποταμός Αώος ή Βωϊούσα

1) γεφύρι Βωβούσας 2) γεφύρι λα Πουνίκα

Β. ποταμός Βοϊδομάτης

1) γεφύρι Βοϊδομάτη ή Κλειδονιάβιστας

Γ. ποταμός Ζαγορίτικος

1) γεφύρι του Κομπέραγα 2) γεφύρι της Γκάνας 3) δυο γεφύρια στον Ανθράκτι 4) γεφύρι Καλούτας 5) γεφύρι του Πιτσιώνη

Δ. ποταμός Βάρδας

1) γεφύρι της Τσιπιανής 2) γεφύρι της Κούρτιας 3) γεφύρι Καλντερούσια

Ε. ποταμός Βίκος

1) γεφύρι του Μισίου 2) γεφύρι του Νούτσου ή Κόκορου 3) γεφύρι Καλογερικό ή του Πλακιδά 4) γεφύρι του Κοντοδήμου ή Λαζαρίδη 5) γεφύρι του Χάτισου ή Άθας 6) γεφύρι Παλιόγεφυρο

ΣΤ. ποταμός Μπαγιώτικος

1) γεφύρι του Μύλου 2) γεφύρι του Πιτσιώνη 3) γεφύρι της Ντόβρης 4) γεφύρι Ριζανών 5) γεφύρι Γηρομιάς 6) γεφύρι στο Μερύσι 7) γεφύρι Καπετάν Αρκούδα

Ευχαριστούμε την κ. Νίτσα Συνίκη-Παπακώστα για το έργο που δημιούργησε και την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων για το βιβλίο που εξέδωσε.

Ο Πρόεδρος της ΙΑΕΖ
Απόστολος Ντιναλέξης

«Ο Βετεράνος» στην Κωνσταντινούπολη

Από τις 5-9 Απριλίου οργανώθηκε στην Κων/πολη φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους απ' όλο τον κόσμο.

Την Ελλάδα αντιπροσώπευσαν τέσσερις ταινίες μεταξύ των οποίων κι ο «Βετεράνος του Βασίλη Δούβλη».

Η ταινία άρεσε ιδιαίτερα και προσεκληθή στο Φεστιβάλ Σμύρνης τον ερχόμενο Νοέμβρη, ενώ το καλοκαίρι θα παιχθεί στο Τόκιο και σε 5 άλλες πόλεις της Ιαπωνίας.

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Ο Κώστας Λαζαρίδης, ο δικηγόρος, ο δικός μας Κώστας, πέθανε!

Ένας ακόμη βράχος από την Αστράκα έπεσε! Ταραχτήκαν τα Γιάννινα. Τρικυμία στην Παμβώτιδα. Το Μιτοκέλι ταρακουνήθηκε. Σύστηκε το Πάπιγκο. Αντάρτισε η Αστράκα.

Αχός βαθύς ακούστηκε στο Βίκο. Ο Κώστας Λαζαρίδης, ο πολύ γνωστός δικηγόρος στα Γιάννινα, στην Ήπειρο και όχι μόνον, γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Πάπιγκο. Τελείωσε τα εγκύκλια μαθήματα στο χωριό, τη Ζωσιμαία, στα Γιάννινα, την Νομική Αθηνών. Πάντοτε με άριστα. Αρχισε την καριέρα του στην Κόνιτσα και κατόπιν ήρθε εδώ στα Γιάννινα.

Υπηρέτησε πιστά τη Θέμιδα. Άσκησε τη δικηγορία με έντιμα μέσα και με πλήρη ευσυνειδησία, τηρώντας πιστά τον όρκο της προστασίας των αδικουμένων. Ήταν συγκεντρωμένος, πρῶτος, ποτέ μας δεν τον είδαμε θυμωμένο, άρτια καταρτισμένος στην επιστήμη του, την οποία πολύ αγαπούσε, τέλειος χειριστής του λόγου.

Συμβούλευε με σύνεση «άλατι ηρτημένος ο λόγος του». Συνιστούσε το συμβιβασμό, δεν υπέθαλπε τις ενέσεις.

Ήταν ο καλύτερος φιλικός νομικός σύμβουλος μας, αλλά και πολλών κατά καιρούς Ιδρυμάτων και Οργανισμών των Ιωαννίνων.

Αγαπούσε το Πάπιγκο, το χωριό του με όλη την καρδιά και ενδιαφέρονταν πολύ για την πρόοδό του.

Δεν επέτρεψε ποτέ να διασυρθεί το όνομά του.

Απεσύρθη από την πολυετή δικηγορία όρθιος, περήφανος με καθαρό το μέτωπό του.

Η φυγή σου Κώστα από τον μάταιο τούτο κόσμο αφήνει αναπλήρωτο κενό στην αγαπημένη σου σύντροφo, τη Νίνα, στους συγγενείς σου, στους φίλους σου, σε μας τους συγχωριανούς σου, που όλοι μας πολύ σε αγαπούσαμε.

Κώστα σε μας τους συγχωριανούς σου πολύ θα μας λείψει!

Αιωνία σου η μνήμη!

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΖΩΪΔΟΥ

Αγαπητή μας Αλεξάνδρα,

Σεμνά και αθόρυβα έφυγες από τον πρόσκαιρο τούτο κόσμο, όπως σεμνά και αθόρυβα έζησες σε όλο το διάβα της μακρόχρονης ζωής σου αφοσιωμένη πάντα στα Ελληνοχριστιανικά ιδανικά.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Το περιοδικό «Το Ζαγόρι μας» από στενή νομική άποψη ανήκει στο σωματείο «ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ», ενώ με την ευρεία του κοινωνικής υπόστασης ανήκει σ' όλους τους Ζαγοριώσιους. Τούτο το δεύτερο σημαίνει ότι στις σελίδες του περιοδικού μπορούν να γίνουντα δεκάτ κείμενα όλων των Ζαγοριωτών. Εδώ όμως υπεισέρχονται οι κανόνες της δημοσιογραφίας, οι άγραφοι ηθικοί νόμοι και οι ισχύοντες νόμοι του κράτους.

Το περιοδικό στη μακρόχρονη πορεία του αντιμετώπισε κρίσεις και επικρίσεις, γκρίνιες και αψιμαχίες. Αφού δεν είμαστε επαγγελματίες εκδότες και δημοσιογράφοι, είναι φυσικό να διαπραττόνουμε και λάθη. Πιστεύουμε, όμως, ότι δεν υπάρχει πρόθεση και δόλος από τους αρθρογράφους και τους συνεργάτες μας που ασχολούνται με τα κοινά πράγματα και τα προβλήματα του Ζαγορίου κι επιθυμούμε όλοι να γράφουν καλότερα.

Ενόψη, λοιπόν, των επικείμενων δημοτικών και κοινοτικών εκλογών, αφού ήδη άρχισαν οι διεργασίες, αλλά και για κάθε άλλο σοβαρό θέμα που θα απασχολήσει την περιοχή μας, θα θέλαμε να επιστήσουμε την προσοχή των συνεργατών μας να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί στα κείμενά τους.

Το περιοδικό μας λογικό είναι να γίνεται αποδέκτης πολλών και διαφόρων απόψεων και προτάσεων και δεν μπορεί

παρά να τις καταγράφει. Υπηρετούμε ένα δημιουργικό και καλοπαισιόχο διάλογο και όχι στεριές, ακραίες και διχαστικές αντιπαράθεσεις. Έτσι, πέρα απ' το αυτονόητο πως οι όποιες απόψεις να εκφράζονται μέσα από ενυπόγραφα κείμενα, να παρακαλούσαμε αυτές να μην εκτρέπονται σε ανοίκειους χαρακτηρισμούς, ύβρεις και συκοφαντικά σχόλια για όποιους τυχόν έχουν και εκφράζουν διαφορετικές θέσεις και απόψεις από τις δικές του, γιατί έτσι δημιουργείται κλίμα, που κάθε άλλο παρά συμβάλλει στον εποικοδομητικό διάλογο και στην επίλυση των προβλημάτων.

Στις περιπτώσεις αυτές η Συντακτική Επιτροπή, συνεπώς στην πάγια θέση του περιοδικού μας να αναδεικνύει πάντα εκείνα τα στοιχεία που ενώνουν όλους τους Ζαγοριώσιους, αλλά και προάγουν στην επίλυση προβλημάτων του χωριού μας, κρατάει το δικαίωμα και δηλώνει την υποχρέωσή της να μη δημοσιεύει κείμενα που αντιστασιάζονται τη θέση του αυτή.

Παράλληλα το Δ.Σ. της ΙΛΕΖ έχει το δικαίωμα να παίρνει θέση στα δρώμενα του χωριού μας, στις διαδικασίες και στην προαγωγή των συμφερόντων του Ζαγορίου. Οι προσωπικές θέσεις, απόψεις και προτάσεις μελών της Συντακτικής Επιτροπής και του Δ.Σ. της ΙΛΕΖ, που δημοσιεύονται ενυπόγραφα, σε καμία περίπτωση δεν εκφράζουν το περιοδικό και θα αντιμετωπίζονται με τα ίδια κριτήρια όπως όλων των άλλων συνεργατών.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Με το υψηλό ήθος σου, τους καλούς τρόπους και την ευγένεια που σε διέκριναν, μας υποχρέωνες όλους εμάς που είχαμε τη χαρά να σε ζούμε από κοντά. Πάντα σε διέκριναν η καλοσύνη, η σεμνότητα και η αρχοντιά.

Ήσουν πάντα πρόθυμη να βοηθήσεις το συνάνθρωπο που είχε την ανάγκη σου. Δεν είχες την τύχη ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ να έλθεις σε γάμου κοινωνία και να δημιουργήσεις τη δική σου οικογένεια. Ευτυχισες όμως με την πρόνοια του μεγάλου ΘΕΟΥ, να ζήσεις κοντά στα παιδιά της αγαπημένης σου αδελφής Ιφιγένειας. Κοντά στα νήπια και παρανήφια σου, τον Κώστα και την Άννα, την Ιφιγένεια, τον Γιώργο και την Μαρία, τα οποία εσύ τα θεωρούσες παιδιά σου και εγγόνια κι εκείνα με τη σειρά τους σ' έβλεπαν με πολύ σεβασμό σαν ΜΑΝΑ και ΓΙΑΓΙΑ.

Φεύγοντας Αλεξάνδρα από κοντά μας, κατά κοινή ομολογία, άφησες πίσω αγαθή μνήμη. Έτρεχαν τα κορίτσια του χωριού μας Βίτσας Ζαγορίου κοντά σου για να πάρουν από σένα καλές συμβουλές κι σύ με τη σειρά σου να τις κάνεις σεμινάριο στο πως θα γίνουν καλές χριστιανές, καλές σύζυγοι, μάνες και οικοκυρές.

Η Αλεξάνδρα Ζωΐδου ήταν άνθρωπος με ιδιαίτερη κοινωνική εμβέλεια. Συμμετείχε ενεργά στα κοινά και πολλές φορές διετέλεσε Αντιπρόεδρος της Αδελφότητας του χωριού μας στην Αθήνα στην οποία πρόσφερε θετικές υπηρεσίες. Ήταν όντως μια εχθροίσιμη κυρά με σπάνιες αρετές και πλούσια χαρίσματα. Η μνήμη σου Αλεξάνδρα θα ζει μέσα στις σκέψεις και τις καρδιές όλων μας. Θα διατηρούσε πάντοτε στο νου και στην ψυχή μας ζωντανή την ανάμνηση της μορφής σου. Προσπίπτω ικέτης στον Πανάγαθο Τριαδικό ΘΕΟ να κατατάξει την ψυχή της Αλεξάνδρας μεταξύ των δικαίων ευχόμενος να είναι Αιωνία η μνήμη της και ελαφρό το χώμα που θα τη σκεπάσει σε λίγο.

Στα ανήψια και παρανήψια της τα οποία τα έβλεπε σαν παιδιά της, εύχομαι να ζήσουν πολλά χρόνια να τη θυμούνται και να τιμούν τη μνήμη της.

Αιωνία σου η μνήμη.

Γεώργιος Παππάς

ΘΕΟΦΑΝΗΣ Κ. ΓΚΩΛΕΤΣΗΣ

Στις 9 Απριλίου, πέθανε και κηδεύτηκε στην Κόνιτσα, ο Τσερβάρωτης Πολιτικός Μηχανικός Θεοφάνης Κ. Γκωλέτσος. Ο πατέρας του, ο Πανσοφιδενιώτης Κων/νος Αν. Γκωλέτσος, σάγαμπος στο Τσερβάρι, παντρεύτηκε την κόρη της

χήρας Ευγενίας Γ. Τάσιου, τη Μελομένη. Η σέψη έγινε στον Ι.Ν. Αγ. Νικολάου την τελευταία Κυριακή του Δεκεμβρίου 1919. Ο Φάνης γεννήθηκε στο Τσερβάρι. Φοίτησε και τελείωσε στο Δημ. Σχολείο του χωριού κι όλο το καλοκαίρι του 1934 προσημύνασθε για τις εισαγωγικές εξετάσεις του Γυμνασίου από το δάσκαλο και θείο του Στέφανο Κικόπουλο.

Ο πατέρας του εργολάβος των Δ.Ε. στην Σπάρτη, τον πήρε κοντά του. Με άριστα πήρε το απολυτήριο από το 1ο Γυμνάσιο της Σπάρτης. Φοίτησε στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο και αποφοίτησε από το Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών.

Στις αρχές εργάστηκε μαζί με τον πατέρα του σε οικοδομές της Αθήνας. Τελικά διορίστηκε προϊστάμενος των Τεχνικών Υπηρεσιών της Νομαρχίας Κορίνθου. Μετά τη συνταξιοδότησή του, ζούσε με την οικογένειά του στην Κόνιτσα. Τελευταία δεν τα πήγαινε καλά με την υγεία του. Πέθανε στο Νοσοκομείο της Κορίνθου από έμφραγμα του μυοκαρδίου.

Στη σύζυγό του, στις δυο κόρες, στις δυο αδελφές του και λοιπούς συγγενείς του, εγκάρδια συλλυπητήρια.

Το Κορινθιακό χώμα που τον σκέπασε αξίζει και ελαφρό και η μνήμη του αιωνία.

Φ.Β.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ Γ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ (Πρεσβυτέρα)

Την 14η Απριλίου ε.ε. κηδεύτηκε στο Πάπιγκο η αποβίωσασα στην Κόνιτσα, όπου διαμένει η οικογένειά του υιού της Ιωάννη Γ. Παπαϊωάννου, συνταξιούχου Συμβολαιογράφου, συγγράφας και συνεργάτης του περιοδικού μας.

Η αποβίωσασα κατήγετο από την Αρίστη και ήτο κόρη του ιερέα Παπαμανάκα. Έγινε δε σύζυγος του Παπικιώτη ιερέα Γεωργίου Παπαϊωάννου που απεβίωσε πριν από ολίγα χρόνια.

Όπως και ο σύζυγός της και η ίδια παρ' ολίγο να κλείσουν έναν αιώνα ζωής.

Η απελευθούσα ήτο άνθρωπος χαμηλών τόνων και υπόδειγμα σύζυγου και μητέρας. Βοήθησε αθόρυβα τον σύζυγό της στις δύσκολες περιόδους της μακρόχρονης ζωής του στον επαγγελματικό του τομέα και στη δημιουργία αξιοζήλευτης οικογένειας.

Με πάνδημη συμμετοχή οι Παπικιώτες, οι συγγενείς και φίλοι αποχαιρέτησαν την μακαρίτισσα από τον Ιερό Ναό του Αγίου Βλασίου.

Στα παιδιά της, στα εγγόνια της και στους λοιπούς συγγενείς το περιοδικό μας εκφράζει τα θερμά του συλλυπητήρια και τους εύχεται να κληρονομήσουν τη μακροζωία της.

Δ.Α.Γ.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Αγαπητό «Ζαγόρι μας»

Όπως πάντα με μεγάλη ευχαρίστηση και μεγάλο ενδιαφέρον διαβάζω τα νέα και την πρόοδο του Ζαγορίου μέσα απ' τις σελίδες του περιοδικού. Η νοσταλγία και η φιλοπατρία των ξενιτεμένων Ζαγοριωτών είναι αναμφισβήτητη όπου κι αν βρίσκονται. Θα έλεγα ότι μας ανήκουν οι στίχοι του Ευριπίδη, στίχοι από μια χαμένη τραγωδία:

«Ω πατρίς, εἶθε πάντες οἱ ναῖουσιν σε οὕτω φιλοῖεν ὡς ἐγὼ καὶ ραδίως οἰκείμην ἂν σε κούδεν πάσχεις κακόν».

Αλλά ας αφήσουμε τις ανθολογίες και τα

εγκώμια γιατί θέλω να γυρίσω νοερώς στο Καπεσοβο και στην επιτυχή περιόδο του συμποσίου με θέμα «Πολιτιστική Οικολογία». Σαν Καπεσοβίτες αισθανόμαστε περισσότερο περήφανοι για τις δραστηριότητες του Πολιτιστικού Συλλόγου του χωριού μου «Αλέξη Νούτσος». Ακούγεται το χωριό μου, μπράβο στα παιδιά που μας κάνουν περήφανους. Σε μας τους ξενιτεμένους βαρύνει ο νόστος.

Με πατριωτικούς χαιρετισμούς
Θωμάς Π. Ράπτης
Καναδάς - Βανκούβερ

Προς τη Συν. Επιτροπή του περιοδικού «Το Ζαγόρι μας»

Αγαπητοί φίλοι,

Σχετικά με το δημοσίευμα του κ. Κ. Χριστοδούλου «Ένας ήρωας του Βαλκανικού Πολέμου» που δημοσιεύτηκε στο υπ' αριθμό 285 φύλλο του περιοδικού, έχω να προσθέσω τα εξής:

Το περιστατικό αυτό το παρακολούθησα κι εγώ, όπως και πολλοί χωριανοί μου και πολλές φορές το αναφέραμε σε διάφορες συζητήσεις για τα κατοχικά.

Πρέπει να είναι το 1943 ή 44 - δεν θυμάμαι ακριβώς - όταν μεγάλα σμήνη των συμμαχικών αεροπλάνων περνούσαν καθημερινά, σχεδόν, πάνω από τα χωριά μας.

Εμείς τα μικρά παιδιά κάναμε «χάξι» βλέποντας εκείνα τα «άσπρα πουλιά» που πήγαιναν μια προς το Βορρά και μια προς το Νότο.

Μια μέρα λοιπόν που ήμουν στην αυλή του σπιτιού μας, άκουσα τον συνηθισμένο βόμβο πολλών αεροπλάνων που γύριζαν από το Βορρά και μόλις περνούσαν πάνω από την Γ. Γραμμή, έβλεπα βλήματα που έσπρεζαν τούφες καπνού στον ουρανό και σχεδόν ταυτόχρονα ακούγονταν πυρά. Οι Γερμανοί, που είχαν βάση στο Καλλάκι και διέθεταν αντιαεροπορικά πυροβόλα, έβλεπαν κατά των αεροπλάνων. Κάποιο βλήμα πέτυχε ένα αεροπλάνο που αμέσως πήρε φωτιά και σήκωσε πίσω του μια ουρά καπνού έπεσε κάπου στο Βίκο.

Όπως διαδόθηκε κατόπιν στο χωριό, έπεσαν με αλεξίπτωτα δυο Νεοζηλανδοί (για δυο ακούσαμε εμείς) οι οποίοι σκοτώθηκαν στα βράχια. Αυτά είδαμε και ακούσαμε εμείς τότε στο χωριό μου Μαυροβούνι. Εγώ τότε ήμουν 7-8 χρονών και έσιτα γράφω στο «μαγνητόφωνο της μνήμης».

Με εκτίμηση
Ζωτ. Τουφιδής

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ**Συλλυπητήρια**

— Στη χαροκαμένη οικογένεια της Βρυσοχωρίτισσας Σταματίας και του συζύγου της Ασπερίου Υπολογιστών, πήρε και τον μεταπτυχιακό του στην Επιχειρησιακή έρευνα και εργάζεται ως ερευνητής στο Πανεπιστήμιο μας. Τον συγχαιρούμε και του ευχόμαστε κάθε επιτυχία.

Γιώργος-Ελένη Δούβλη

• Συγχαρητήρια και από το «Ζαγόρι μας»

Κώστας Δ. Χριστοδούλου

ΕΛΑΤΗ - Συλλυπητήρια

— Με απίστευτο πόνο, συνοδέψαμε στην τελευταία του κατοικία που τόσο νωρίς και απρόδοπα έφυγε από κοντά μας, το παλλικάρι μας, τον **ΣΤΕΦΑΝΟ** που για όλους είχε έναν καλό λόγο να πει. Όλα τα παιδιά θα σε θυμούμαστε πάντα και θα μας λείψεις πάρα πολύ. Για μας είναι ένα κακό όνειρο που δεν μπορούμε, και δεν θέλουμε να πιστέψουμε.

Ας είναι καθάρυ το χώμα που σε σκεπάζει. Τα θερμά μας συλλυπητήρια στους γονείς του Ιουλίτσα - Ηρακλή Θεοδώρου και τον αδερφό του Κώστα και στη σύζυγο του Κώστα Μαρία.

Σύλλογος Νέων Ελάτης

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ - Θάνατος

— Στις 8-3-2002 απεβίωσε στην Αθήνα ο πολυαγαπημένος μας θείος **Θεόδωρος Βάδδας**. Η λύπη μας είναι πολύ μεγάλη. Θα θυμόμαστε για πάντα την καλοσύνη του, την ευγένειά του και το χαμόγελό του. Θείε, θα μας λείψεις. Μαγδαληνή Ντιναλέξη-Φράγκα Λαμπρινή Φράγκα

ΚΑΠΕΣΟΒΟ - Θάνατος

— Πέθανε στα Γιάννινα στις 3/4/2002 και κηδεύτηκε την επομένη ο **Ηλίας Θ. Παπαγεωργίου** συν/χος ταχυδρομικός. Εκφράζουμε τα θερμά μας συλλυπητήρια στη χήρα του και τους συγγενείς του.

Το «Ζαγόρι» μας

ΚΑΤΩ ΣΟΥΔΕΝΑ - Θάνατος

— Στις αρχές Απριλίου πέθανε στη μακρινή Βραζιλία (Σαν Πάολο), πλήρης ημερών η **Λένκω Ν. Φωτέτσιου**. Βρέθηκε κι έζησε εκεί από το 1974, κοντά στην κόρη της Όλγα και το Δολιανίτη γαμπρό της Γιάννη Κάβγια.

Έφυγε ήρεμα, περιστοιχισμένη από τη στοργική φροντίδα και την αγάπη εγγονιών και διαεγγονών.

Φ.Β.

ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ - Θάνατος

— Στις 10 Μαρτίου έχασε τη ζωή του σε αυτοκινητιστικό ατύχημα ένα παλληκάρι του Ζαγορίου ο **Γιάννης Τσουμάνης**, μόλις 32 ετών.

Στους γονείς κι όλους του δικούς του θερμά συλλυπητήρια. «Το Ζαγόρι μας»

Στο γιο της, τον αγαπητό μας Κώστα και τη γυναίκα του και σ' όλους τους δικούς της, τα θερμά μας συλλυπητήρια.

Ας είναι ελαφρύ το χώμα της μακρινής χώρας που τη σκέπασε. «Το Ζαγόρι μας»

— Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα η **Ευσταθία Κ. Ζήντρου**, το γένος Βασιλείου σε ηλικία 84 ετών.

Χήρα από τα τριάντα της χρόνια, με δυο κόρες, που δεν γνώρισαν τον πατέρα τους (χάθηκε στον Εμφύλιο), πάλεψε αντρίκια και τίμια τη ζωή, μεγάλωσε και πάντρεψε καλά τις κόρες της κι ευτύχισε να δει και να μεγαλώσει τ' αγγόνια της.

Σ' όλους τους δικούς της τα πιο θερμά και ειλικρινή συλλυπητήρια.

Β.Τ.

Συλλυπητήρια

— Για το θάνατο της θείας μας **Ξανθήππης Κοντούρη**, τα θερμά μας συλλυπητήρια στον αγαπητό θείο Γιάννη, τα παιδιά της Αννίκα και Φίλιππα και τα εγγονάκια της. Θα τη θυμούμαστε πάντα.

Οικογ. Κώστα Βασιλείου

(Αυστραλία)

Συγχαρητήρια

— Στον αγαπημένο μας εγγονό και ανηψιό **Νίκο Κ. Πρωτόπαπα** από τα Κ. Σουδενά που αφού πήρε το πτυχίο της Κοινωνικής Θεολογίας του Παν/μίου Αθηνών εισήχθη στην Φιλοσοφική Σχολή, θερμά συγχαρητήρια.

Αναστασία Πρωτόπαπα Πελαγία Χαρίτου

Κούλα Μπίκα-Πρωτόπαπα

ΚΗΠΟΙ - Συγχαρητήρια

— Στην οικογένειά της Χαρίκλειας και του Γιώργου Γκρουϊδή για το γάμο της χαριτωμένης θυγατέρας τους **Νατάσσας** με τον εκλεκτό της καρδιάς της εξαίρετο νέο **Στέφανο Τηλιόπουλο** θερμά συγχαρητήρια.

«Το Ζαγόρι μας»

ΚΟΥΚΟΥΛΙ - Συλλυπητήρια

— Δυσ' ακόμη χωριανοί μας έφυγαν αυτές τις μέρες από κο-

ντά μας, ο **Ανδρέας Ντέτσικας** και ο **Μιχάλης ο Γόγολος**.

Η Αδελφότητα εκφράζει τα συλλυπητήρια στους δικούς των. Ας είναι αιωνία η μνήμη των.

Για την Αδελφότητα

Ο Πρόεδρος

Γιάννης Βακάμης

ΜΑΝΑΣΣΗ**Θάνατος**

— Πέθανε στα Γιάννινα και κηδεύτηκε στον Μανασσή η συμπατριώτισσά μας 89χρονη **Ελένη Πασχάλη-Μπεκάρη**.

— Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα η Μανασσιώτισσα 97χρονη **Ιππολύτη Λέκκου**.

— Πέθανε και κηδεύτηκε στα Γιάννινα η Μανασσιώτισσα 80χρονη **Ειρήνη Παπαγιάννη**.

Στους δικούς τους θερμά συλλυπητήρια.

Οικ. Γεωργίου Καρρά

ΜΕΣΟΒΟΥΝΙ - Συγχαρητήρια

— Συγχαιρούμε θερμά την αγαπημένη μας εγγονή **Βασιλική Σαριπανίδη** που πήρε με «άριστα» το πτυχίο του Αρχαιολογικού Τμήματος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης και της ευχόμαστε καλή σταδιοδρομία.

Ο παππούς και η γιαγιά **Λευτέρης και Βασιλική Δουζύμη**

— Στην αγαπημένη μας ανεψιά και εξαδέλφη **Βιβή Παν. Σαρπανιδού**, που πήρε επάξια και με βαθμό ΑΡΙΣΤΑ το πτυχίο του τμήματος Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης, συγχαιρούμε και ευχόμαστε καλή σταδιοδρομία και καλή συνέχεια των περαιτέρων σπουδών της.

Χρήστος-Σταματία Κωστής και Πένυ Τσιγγάνη **Ελένη Κοντανάσιου**

ΠΑΠΙΓΚΟ - Θάνατος

— Πέθανε στα Γιάννινα στις 31-3-02 και κηδεύτηκε την επομένη ο συν/χος επίτιμος δικηγόρος **Κων/νος Λαζαρίδης**, επί σειρά ετών Πρόεδρος της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, καταγόμενος εκ Πάπιγκου.

Εκφράζουμε τα θερμά μας συλλυπητήρια στη σύζυγό του και τους συγγενείς του.

«Το Ζαγόρι μας»

Προσφορές για τον «Τύμβο» Γραμπάλας

Το ξενίος **Χριστόφορος και Αίτσα Βολογιαννίδη** προσέφερε το ποσόν των 150 EURO για τον «Τύμβο» στη Θρυλική Γραμπάλα, στη μνήμη της αξεχάστης **Ελένης, συζύγου Γεωργίου Γκότση**, γυναίκα με απέραντη καλοσύνη και ανθρωπιά.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ - ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ΑΡΙΣΤΗ

— Συνεχίζονται οι προσφορές για το κα-
θάρισμα των Αγιογραφιών της Κεντρικής μας
Εκκλησίας:

- Στη μνήμη της προσφάτως αποθανούσας
Άννας Τζοβαντάρη τα παιδιά της προσέ-
φεραν 300 €.
- Οικ. Κυριάκου-Ευαγγελίας Τσίγγου (Αθή-
να) 150 €.
- Οικ. Παναγιώτη Πλαστήρα 150 €.
- Ευγενία Χαντέλη-Κούρεντα (στη μνήμη
εξαδέλφου της Τάκης Μίσιου) 60 €.
- Σύλλογος Νέων Αρίστης (στη μνήμη Άννας
Τζοβαντάρη) 75 €.
- Ευδοκία Γκατζέ 40 €.
- Οικ. Μάρκου-Φρειδερίκης Πάσχου 20 €.
- Αλεξάνδρα Κατή 20 €.
- Χαρούλα Ν. Ζέκα 20 €.
- Αμαλία Ευθυμίου 20 €.
- Από Αυστραλία, η Μαρίκα Παπανδρέου-
Ζωρδούμη και τα αδελφία της Γιάννης και
Λάζος Ζωρδούμης, συνολικά 148 €, στη
μνήμη γονέων των, αδελφού Βασίλη και
συζύγου Χάρη Παπανδρέου.
- Από δίσκο εράνου Εκκλησίας 280 €.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί
και πάλι θερμά όλους τους παραπάνω.

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

— Λόγω ανακομιδής λειψάνων της **Ειρή-
νης Σκουτέρη**, οι αδελφοί Μπλάτσιο (ο Λά-
κης, ο Γιώργος και ο Κώστας) προσέφεραν
χρηματικό ποσό στην Εκκλησία μας για την
αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών.

Η Επιτροπή θερμά τους ευχαριστεί.

ΒΙΤΣΑ

— Είς μνήμην **Αλεξάνδρας Ζωίδης** ο κ.
Γεώργιος Σάρρος και η σύζυγός του Αθη-
νά, προσέφεραν εις τον Ι.Ν. Παμμεγίστων
Ταξιαρχών Άνω Βίτσας το χρημ. ποσό των
πενήντα (50) ευρώ για τις ανάγκες του Να-
ού.

Η Εκκλ. Επιτροπή εκφράζει
τις ευχαριστίες της

— Στη μνήμη της **Αλεξάνδρας Ζωίδης**
προσέφεραν για τις ανάγκες του Ι.Ν. Παμ-
μεγίστων Ταξιαρχών Άνω Βίτσας, χρημ.
ποσά οι παρακάτω οικογένειες:

- του Κώστα Γαραντζιώτη 100 ευρώ
- της Αλίκης Γραμματικά 50 ευρώ
- του Γιάννη Παππά 50 ευρώ και
- του Νίκου Σαουνάτου 50 ευρώ

Επίσης, στη μνήμη της **Αγγελικής Ζιά-
γκου** ο Φίλιππος και η Κούλα Βαταβάλη 50
ευρώ.

Η Εκκλ. Επιτροπή εκφράζει σ' όλους
τις ευχαριστίες της

— Προσέφεραν τα παρακάτω χρηματι-
κά ποσά, δωρεά για τις ανάγκες του Ιερού
Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου της Ενο-
ρίας Κάτω Βίτσας εις μνήμην της **Αλεξάν-
δρας Ν. Ζωίδου** οι:

1. Οικογένεια Κώστα και Άννας Γαρα-
ντζιώτη 60 ευρώ.
2. Οικογένεια Ιωάννου Δρούγκα 50
ευρώ.
3. Οικογένεια Δημητρίου Χατζημανω-
λάκη 60 ευρώ.

Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο τους ευ-
χαριστεί.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

— Ο κ. Παύλος Εμμανουήλ κατέθεσε
στην Εκκλησιαστική Επιτροπή Ελαφοτό-
που το ποσό των 50 ευρώ στη μνήμη **Πάνου
Μεταξά** και για τις ανάγκες του Ι.Ν. της
Κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Η Εκκλ. Επιτροπή

— Στη μνήμη **Θεοδώρου** και **Πέτρου
Βουδδά**, η κ. Ευγενία Βουδδά και η κ. Αθη-
νά Ντιναλέξη κατέθεσαν στην Εκκλ. Επι-
τροπή Ι.Ν. Αγίου Νικολάου Ελαφοτόπου το
ποσό των 40 ευρώ, για τις ανάγκες του πα-
ρεκκλησίου της Αγίας Παρασκευής.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή

ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΑ

— Αντί μνημοσύνου εις μνήμη της μη-
τρός μας, καταθέτουμε χρηματικό ποσό
στον Ιερό Ναό Αγ. Αθανασίου Κάτω Πεδι-
νών.

Οικ. Φωτέσιου

ΚΟΥΚΟΥΛΙ

— Οι αδελφές Ασπασία και Θάλεια
Σβώλου προσέφεραν στην Αδελφότητα το
ποσό των 75 ευρώ (25.000 δρχ.) σαν μνη-
μόσυνο για τον αδελφό τους **Γιάγκο**, που
έμεινε στην Αλβανία το Μάρτη του 1941.

Η Αδελφότητα τις ευχαριστεί θερμά
και εύχεται ο Θεός να τις έχει γερές να τι-
μούν τη μνήμη του ήρωα αδελφού των.

Ο Πρόεδρος της Αδελφότητας

Γιάννης Βακάμης

Και εμείς σαν Αδελφότητα ευχαρι-

στούμε θερμά τις αδελφές Ασπασία και
Θάλεια Σβώλου που έδωσαν ένα σεβαστό
ποσό για να γίνουν τα στασιδια της εκκλη-
σίας μας.

Για μας εκκλησία και αδελφότητα είναι
ένα πράγμα και κάθε προσφορά εξυπηρε-
τεί τον ίδιο σκοπό.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

— Η κ. Γεωργία Κογιάνη πρόσφερε 40
ευρώ αντί στεφάνου στη μνήμη Κων/νου
Βούρβου, για συντήρηση του εξωκκλησίου
Αγίου Κων/νου Λεπτοκαρυάς.

Η Εκκλ.σ. Επιτροπή την ευχαριστεί

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

80 €

Ζωρδούμη Βιβή

50 €

Καραμπάτσας Κων/νος
Φανίτσου Ευαγγελία
Σκλάβη Αγγαία

40 €

Δούσμη Σαριτανίδη Ευτυχία
Οικονομίδης Κων/νος

35 €

Zaropoulos Chris
Παπανδρέου Ζωρδούμη Μαρίκα

30 €

Χατζημηνάογλου Μαρία
Δόνος Δημήτριος
Σιόντης Αθανάσιος
Τάτσης Αποστολίδης
Νώλτσης Γεώργιος
Σιόλας Δημήτριος
Ζηκοπούλου Άρτεμη
Νικολάου Αθανάσιος
Μωυσιάδης Γεώργιος
Μαυρουλίδου Γενναδίου Ελένη

20 €

Καρέτσης Δημήτριος
Παπακώστα Κλεονίκη
Ζαρίδη Αικατερίνη
Τσινάβος Παντελής
Ρούντας Γεώργιος
Γενναδίου Ξανθίππη
Μπαϊρακάρης Αλέξανδρος
Χριστοδούλου Μιχαήλ
Μπάη Ερμιόνη
Αθανασέλης Σωτήριος
Διαμαντής Κων/νος
Τζελετοπούλου Γκόλφω
Λαδιάς Ευάγγελος
Σακελλαρίδη Ελένη
Χατζαροπούλου Βασδέκη Μιρά-
ντα
Σάρρος Άλκης
Γερολύμου Ερρίκετα
Παπαβασιλείου Νικόλαος
Μητσιμάρης Φίλιππος
Ζαρκάδας Βασίλειος
Παπαλεξίου Δάντης
Σουσιόπουλος Αναστάσιος
Τσαπάρη Λίτσα

15 €

Τσίλης Αριστομένης
Γαραντζιώτη Άννα
Βερτοδούλου Πηνελόπη
Ζαμπαλάς Κων/νος
Οικονόμου Παντελής
Χρόνη Αριστέα
Χρόνη-Παππά Μαρίκα
Τσεκούρα Έλλη

10 €

Βακάμης Ιωάννης
Αδελφότητα Κουκουλιωτών
Κωνσταντίνου Βασιλεία
Βαταβάλης Θεμιστοκλής
Κοντονάσιος Θεόφιλος
Χατζοπούλου Βαρδάκη Άννα
Ματσίκας Πέτρος
Τσούγιας Μάξιμος
Γαλανόπουλος Στέφανος
Σιούρη Μαρία
Τόλη Μαρίνα
Ράπτη Μαρία
Αγγελίδης Χαρίλαος
Βαρτζώκα Αγγελική
Κώστας Αθανάσιος
Χατζής Μιχαήλ
Τσουμάνης Παναγιώτης
Τσίνης Νικόλαος
Μάρκος Δημήτριος
Κλούμπας Ιωάννης
Πολυχρονιάδου Μαγδαληνή
Στεργίου Βασίλειος
Στεργίου Νικόλαος
Αλεξανδρής Κων/νος
Κοντοδήμου Βασιλική
Κοντοδήμου Καίτη
Αναγνωστοπούλου Ιωάννα
Καπελλίδης Γεώργιος
Σουσιόπουλος Ιωάννης
Σουσιόπουλου Αδρίμη Έφη
Σουσιόπουλος Νίκος
Βαλαώρας Λεωνίδας
Σωτηριάδη Ανθήππη
Παπανικολάου Ιωάννης
Δαλκαβούκη Πόπη
Τσουμάνης Κων/νος
Χασιώτη Βασιλική
Κουμπής Γεώργιος
Καλλιγέρου-Παπανικολάου Ελένη
Παπαστάθης Κόκκαλης
Σίμου Ευλαλία
Πολυμέρης Γεώργιος
Τσίλης Απόστολος
Βάντζος Αθανάσιος
Αλεξίου Αλέξανδρος
Καρβούνης Χρήστος
Στεφάνου Ιωσήφ

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

Ιδρυτής:
ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

★
Ιδιοκτήτης - Εκδότης:
ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΒΑΡΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΣΟΣ

ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. ΒΑΡΩΚΑΣ ΒΥΡΩΝ
2. ΓΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
3. ΓΚΕΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
4. ΖΑΡΙΔΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
5. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ
6. ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΥ
7. ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
8. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
9. ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
10. ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
11. ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
12. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΩΣΤΑΣ

Υπεύθυνος για το Νόμο:

ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ

Πρόεδρος Ι.Λ.Ε.Ζ.

Ν. Ζέρβα 2 - Ιωάννινα, Τηλ. 30170

Υπεύθυνος Ύλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Αργυρινών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τηλ. 27.105

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

Συνδρομές, εισφορές,

εμβάσματα:

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44

και Μυροπολείο

ΚΑΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ

Δόρδου Βύρωνος 21

Τηλ. 26.266

Ιωάννινα 45444

Κατώτερη ετήσια

συνδρομή 10 EURO

Εφωπτή 30 EURO

Εκτός Ευρώπης 30 \$ ΗΠΑ

Διευκρίνιση:

ΣΥΛΒΙΑ ΓΚΟΥΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΑΛΗ

Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ο.Ε.

28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπερή)

Τηλ. 20.544 - 27.845

Ιωάννινα 454 44

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

— Η κ. Τόκκου Ρωξάνη 55 ευρώ.

— Η κ. Σάρρου Αθηνά και η κ. Δερδεμένη Μαρία στη μνήμη
Βούρβου Κων/νου 40 ευρώ.

— Ο κ. Γύρας Γεώργιος 10 ευρώ.